

Penny bygger ett stort rymdskepp i aulan

Om nio ungdomar som har sociodrama under ett år i nian

Av Ann Löfgren

*"I wish that just for one time
you could stand inside my shoes,
and just for that one moment
I could be you.*

*I wish that for just one time
You could stand inside my shoes
-you'd know what a drag it is to see you"
Bob Dylan ur "Positively 4:th Street"*

Penny bygger ett stort rymdskepp i aulan

Om nio ungdomar som har sociodrama under ett år i nian

Inledning	5
<i>Att vandra på knivseggen mellan kreativitet och destruktivitet</i>	5
Gruppens medlemmar	6
1. Fredag den 19 september	8
<i>"Det är väl bättre att ha drama än att ha SO"</i>	8
2. Fredagen den 3 oktober	10
<i>"Penny bygger ett stort rymdskepp i aulan"</i>	10
3. Fredagen den 21 november	14
<i>"Nu är det för seriöst"</i>	14
4. Fredagen den 28 november	15
<i>"De spelar verkligen psyk"</i>	15
5. Fredagen den 5 december	18
<i>"Vi vill leka mera"</i>	18
6. Fredagen den 9 januari	21
<i>"Så sitter dom där på en sten och pratar"</i>	21
7. Fredagen den 23 januari	24
<i>"Den hund som är längst bort blir plötsligt en dvärgpapegoja"</i>	24
8. Fredagen den 30 januari	26
<i>"Alla sagor kommer från min fantasi och de vill komma ut som de är."</i>	26
9. Fredagen den 6 februari	28
<i>"Var faan är alla?"</i>	28
10. Fredagen den 13 februari	31

<i>"Edit är iskall. Hon vinner över alla i arga leken."</i>	31
11. Fredagen den 27 februari	33
<i>"Det är roligast att spela bitchiga roller."</i>	33
12. Fredagen den 13 mars	37
<i>"Det går inte att förklara psyk seriöst."</i>	37
13. Fredagen den 27 mars	39
<i>"Den som skapar överlever."</i>	39
14. Fredagen den 3 april	40
<i>"Vi spelar verkligen ut hur vi tror att killarna förfestar."</i>	40
15. Fredagen den 24 april	43
<i>"Jag ser det som att jag ofta testat i drömmarna."</i>	43
16. Fredagen den 8 maj	47
<i>"Idag har hon hittat på töntiga spel."</i>	47
17. Fredagen den 15 maj	49
<i>"Om tre veckor slutar de nian."</i>	49
18. Personerna tre år senare	54
<i>"Som trettonåring söp jag skallen av mig för att vara någon annan. Nu kan jag ha psykodrama!"</i>	54
19. Sociodrama och Psykodrama	64
<i>Moreno</i>	64
<i>"Den som skapar överlever"</i>	66
<i>Psykodrama "Mötets Teater"</i>	68
<i>Sociodrama "dramatisera för att avdramatisera"</i>	69
<i>"Herregud, man spelar ju roller hela livet!"</i>	69
<i>Att förbereda för överraskningar</i>	70
<i>"Jag tror inte att jag har ändrat mig men jag har blivit bättre på att uttrycka det jag är."</i>	71
<i>Psykodrama</i>	72
Litteratur	73

Inledning

Att vandra på knivseggen mellan kreativitet och destruktivitet

Under ett års tid ledde jag en grupp i något som närmast kan kallas sociodrama. Gruppen bestod av sex tjejer och tre grabbar i nian. Vi träffades varje fredagseftermiddag, på skoltid, ungefär en timme.

Eftersom jag jobbade och fortfarande jobbar på skolan som speciallärare och sociodramaledare så kände jag dem tidigare. Jag hade haft alla i dramagrupp inom klassen och tjejerna hade jag samtidigt i en frivillig psykodramagrupp. Några undervisade jag dessutom i svenska.

När jag startade gruppen var avsikten helt enkelt att låta just de här ungdomarna få en utmaning, som jag trodde skulle passa dem. Jag såg dem som kraftfulla och begåvade men samtidigt i vis mån uttråkade i det vanliga skolarbetet och det fanns hos några en möjlighet till destruktivitet. Alla var olika varandra så beskrivningen stämmer inte men de var också ett starkt kompisgäng och jag ville verkligen ge dem något att bita i, en möjlighet att uttrycka sig i aktion, samtidigt som jag själv fick möjlighet att experimentera med sociodrama och tänja på gränserna för min egen skaparförmåga.

"Vi ser hur nära det är mellan demoner och kreativitet. Ingenting i det mänskliga psyket är mer destruktivt än oförverkliga skapande impulser." (M-L v Franz)

Detta citat har följt mig och följande tankar om kreativitet har drivit mig i mitt arbete, samtidigt som jag ville se hur Edit, Penny, Nasta, Lovisa, Herb, Per, Carolin, Isabell och Hanna kunde sträcka ut sin kreativa förmåga om jag gav dem ett livsrum, "en magisk plats" för det.

Kreativitet är snarare en livshållning än en egenskap.

En kreativ person intresserar sig för sitt inre likväl som sin yttre verklighet och kommunikationen däremellan är öppen. Minnen och drömmar, perioder av ängslan och ångest blandas med aktiva och kreativa handlingar.

Den kreativa handlingen strävar efter något nytt. Den är destruktiv i den meningen att den raserar det som är, men syftet med handlingen är att skapa en ny verklighet, en ny tolkning av verkligheten. I livshållningen ligger ambivalensen, tvånget att vandra på balansbrädan mellan ytterligheterna, att inte stanna upp för länge.

I rörelsen, som också balanseras mot det stillastående, uppstår det nya, som i sin tillblivelse också är konfliktfyllt.

En kreativ person använder flera sidor av sig själv och annorlunda erfarenheter när han eller hon bygger upp sin tillvaro och kan kombinera tillsynes oförenliga perspektiv. På det sättet kan dödlägen brytas och nya vägar öppnas.

Vårt inre ser verkligheten mera i symboler än i tecken och språket blir lätt ett hinder för en kreativ person. Det är för långsamt. Frågor är mer öppna och intressanta än svar och varje svar leder till nya frågor.

Verkligheten blir mångdimensionell och därmed både ljus och mörk, inspirerande och kravfylld, hoppfull och oro smättad. Den blir inte nödvändigtvis lyckligare men möjligen meningsfull.

Dessa tankar fanns med i arbetet och under våren, efter att vi träffats i gruppen nästan ett år, intervjuade jag alla i gruppen kring frågor som handlade om just deras sätt att komma till uttryck, om deras livshållning och syn på framtiden.

Jag ville först skriva boken som en dokumentation av arbetet med sociodrama i en grupp ungdomar på högskolan. Den skulle handla om det praktiska arbetet, hur det gick till och hur jag tänkte kring metoden och kreativtetsarbetet.

Snart visade det sig att boken alltmer kom att handla om dessa nio ungdomar. Själva dramainnehållet kom att bli en sorts bakgrundsform och ungdomarnas handlingar, tankar och relationer tog över och formade med liv och lust bokens huvudinnehåll.

Jag låter i dokumentationen, ungdomarna få ha ordet, blandat med mina funderingar. Det är jag som har skrivit alltsammans utifrån intervjuer och i ett försök att leva mig in i de olika personernas tankar. Alla har läst och godkänt texterna.

Jag intervjuade också alla nio tre år senare om ungefär samma saker som tre år tidigare. Utdrag ur dessa intervjuer samt ett avsnitt om sociodrama och psykodrama, som är min egen kunskapsgrund i arbetet, finns med efter själva dokumentationen.

Gruppens medlemmar

Hanna

”De som är värda att respekteras är de som tänkt på livets mysterium och inte bara agerar”

- Visar sig inte, vill klara problem själv, inte visa sin svaghet utan ha kontroll
- Hjälper andra och vill visa vad hon kan
- Tänker för att hitta sig själv som person och tar beslut via logik och tankar
- Älskar att forska
- Motto: att förstå andra och bli förstådd/Man ska ha tänkt innan

Penny

”Om jag dör när jag skatar så har jag i alla fall haft kul”

- snäll, generös, omtänksam vän, dåligt minne, rolig
- skating och vänskap är viktigast i livet
- skolan är ett nödvändigt ont
- Frihet och rätten att ha en åsikt är det viktigaste
- Ett bra liv är att ha roligt, göra det man tycker om så mycket som möjligt

Edit

”Jag satt på caféet och hade skittråkigt, jag började leka med Hanna att jag körde flygplan”

- Utåtriktad, skum, kan leka, humor, tycker inte om tystnad, extremt lat
- Trivs när det är fler
- Spontan humörmänniska, hittar lösningar på allt, testar andra genom överraskningar
- Spelar roller, har kontroll, tycker inte om förändringar
- Gör det bästa av situationen i skolan
- Värdesätter rättvisa och lojalitet

Lovisa

”Om någon säger att jag ska skriva om en bil, måste jag göra det på mitt speciella vis”

- Konstig, trevlig, glad utåt, blyg, andra har fler egenskaper
- Många vänner men inte nära
- Tänkande, folk vet väldigt lite om henne, löser problem genom att tänka
- Kan berätta om en känsla, inte visa den
- Gör som hon vill i skolan, gör det hon absolut måste
- Motto: att fånga dagen som jag vill

Nasta

”Jag vill få nya svar, tänka, ifrågasätta min lösning”

- Trevlig, snäll, respekterar andras åsikter, gillar uppmärksamhet
- Vill se allt och hellre resa än allt annat
- Sitter alltid och pratar med sig själv om alla åsikter, förstår sig själv genom att tänka
- Älskar att tänka, älskar givande samtal
- Vill förstå andras reaktioner och beteende
- Allt hänger på henne, hittar en lösning, optimist, livet är underbart
- Motto: Att ständigt förändra mitt motto, att göra det bästa av situationen

Per

”Jag ska försöka vara barnslig så länge jag kan”

- Snäll, rolig, sjuk humor, oblyg, pratar med tjejer och nya människor
- Att ha kul är viktigt, att vara barnslig men inte omogen
- Intelligent, kreativ, hittar lösningar snabbt, klartänkt, inte stressad
- Skolan är rätt rolig, man får lära sig nya saker
- Viktigt att komma någonstans, inte att ha roligt, man kan få ett jobb där man kan ha roligt
- Motto: Planning for fun

Carolin

“Nu kan jag övertala mig att göra saker, inte bara bli ledsen”

- Positiv, dålig på att ta beslut, rädd att göra andra ledsna, blir lätt sårad
- Kan vara långsint, avundsjuk, ledsen, men visar det inte
- Tycker om tystnad, tänker genom det som hänt, inåtvänd, bearbetar saker själv
- Tänker framåt, planerar, gillar inte plötsliga förändringar
- Motto. Att inte göra andra ledsna

Herb

”Jag sitter med dom andra och tänker på andra grejer”

- Snäll, tyst, blyg med såna han inte känner
- Skateboard är kul, för framtiden är skolan viktig
- Tvingar sig att läsa när de har prov men planerar aldrig
- Motto: Allt går bara man vill

Isabell

”Jag ger bort för att ingen ska bli arg på nån”

- Blyg men det går bra med ungdomar, kan vara på skojhumör och prata med alla
- Snäll, lånar ut saker, pengar och cigg
- Humörsmänniska, glad och pigg eller trött, vill prata eller vill inte prata
- Trött i skolan
- Får hon inte kärlek är livet inte värt så värst mycket

1. Fredag den 19 september

”Det är väl bättre att ha drama än att ha SO”

Per

Egentligen vet jag inte varför jag säger ja till att vara med och ha drama på fredagarna med Penny och Herb och tjejerna.

Jag är inte så jädra blyg. Inte alls blyg antar jag. Jag är framåt snarare motsatsen till blyg, oblyg. Jag deltar i konversationer, pratar med tjejer jag tycker om. Jag tycker om att prata med nya människor. Så borde folk vara. Jag är ju alltså inte blyg men jag är inte så intresserad av att spela teater.

Jag är rätt snäll men våldsbenägen fast på skoj. Jag tycker om att mucka med folk. Ingen tar illa upp. Jag menar inget illa. Jag slår dem lite i huvudet och skrattar. Jag tycker inte om att sår folk. Jag vill inte var oomtyckt.

Men det var väl för att mina vänner är med, som jag också är med på dramat. Vänner måste man ha. Jag har tillräckligt med vänner. Jag har till exempel en som pluggar stenhårt, skatar på dagarna och läser läxor på kvällarna. Jag har även en kompis som skolkar massor. Jag bryr mig inte om det. Det är hans liv. Dom är med på dramat båda två.

Och det är väl bättre att ha drama än att ha SO.

Jag brukar vara rätt cool även om jag inte märks så himla mycket. Men jag blir helnervös idag, första gången på dramat, när tjejerna spelar upp hur vi killar betar oss i klassrummet.

”De måste ha övat!” är det första jag tänker.

”Ann har berättat vad vi ska göra och låtit dom träna i förväg! Hjälpl! Hur ska vi gör för att visa hur tjejerna betar sig?”

Vi har ju bara en fånig scen från rökrutan.

”Spela den,” säger Ann, och kommenterar att tjejerna också är nervösa, det här är lika nytt för dom som för oss.

Vi bara låtsas att vi är en av tjejerna var och går fram till en som får spela kille och frågar

”Har du nån cigg?”

Alla tre betar sig ju olika när dom vill en cigg och det är rätt kul att göra. I alla fall skrattar tjejerna.

Hanna

Jag har ju haft psykodrama med Ann varje måndagseftermiddag i nian och vi har haft drama i klassen hela sjuan, men jag blir ändå nervös när vi ska ha det ihop med tre killar i klassen. Visserligen, de är våra kompisar, men ändå.

Vi spelar killarna i klassrummet. Ann säger att vi ska spela en typisk scen där alla ingår och klassrummet är ju rätt typiskt. Herb, han sitter mest tyst och frågar ”va?” om nån frågar honom nåt. Han är snäll men ganska tyst. Han är lite blyg med såna han inte känner. Per och Penny är roliga. Dom sitter och kommer med en massa onödiga kommentarer, som när Per ”pjataj” barnspråk eller som när Penny hade med en lite tråpapegoja till svenskan, som han höll på och pratade med.

Sen spelar dom oss när vi frågar om cigg, bara en enda replik, alla tre säger samma sak på olika sätt, skitbra alltså. Man ser direkt vem som är vem.

Ann vill att jag och Nasta ska spela henne och gruppen i psykodrama och det är alltid kul för henne kan man spela med händerna som dansar och viftar hela tiden. Sen är hon väldigt envis men också tålmodig, alldeles för tålmodig ibland. Nasta brukar bli galen av det, att hon väntar ut folk så länge innan hon säger ifrån.

Vi är tre killar och tre tjejer den här första gången och alla tjejer har spelat varsin kille och tvärtom. Vi har kvar rollen av den personen vi spelade och sätter oss en och en på scenen och säger nåt om vad vi vill göra i gruppen och varför vi är med. Vi svarar som om vi vore den personen. Vi blir utfrågade av dom andra också. Det är faktiskt pinsamt att sitta där ensam och bli utfrågad, fast jag är ganska van. Ann frågar mig också när jag är i rollen av henne. Det är rätt kul samtidigt, man kommer på vad man ska svara när man väl sitter där. Men det vet inte killarna så dom tycker nog det är rätt svårt.

Edit

Det är klart att jag vill vara med när Ann frågar om vi skulle göra en grupp där Penny, Herb och Per ska vara med oss fem tjejer, Hanna, Nasta, Lovisa, Isabell och jag.

Det är ju mitt gäng, mitt kraftfulla gäng som jag är van att vara med. Med dom kan jag vara mig själv. Jag älskar att leka och om vi är ett gäng tjejer så är det jag som får igång alla. Jag kan fjanta mig om jag är själv också. Jag har inte tråkigt med mig själv. Jag ligger och pratar med mig själv, men jag får inte de svar jag vill ha. Om jag t ex pratar med min säng kan jag säga, "Varför pratar du med din säng?" Och så håller jag på så där och frågar och svarar och pratar. Jag tycker inte om tystnad. Det är som lugnet före stormen. Jag känner mig instängd. Jag tycker inte om att vara instängd. Jag blir galen.

Men jag tycker det är roligast om man är fler. Då trivs jag, när jag har ett gäng vänner omkring mig.

När vi blir utfrågade på slutet av dramatimmen om vad vi vill göra på dramat så säger jag såklart att vi ska spela rollspel. Det är det roligaste jag vet. Riktiga rårollspel med skumma roller och lappar där det står vad man ska göra för galenskaper. Sen säger jag att vi vill ha godis varenda gång.

2. Fredagen den 3 oktober

"Penny bygger ett stort rymdskepp i aulan"

Lovisa

Jag kommer sent som vanligt, Edit och jag brukar röka innan vi börjar. Det är lite segt i början. Vi får låtsas att vi köper och säljer egenskaper. Edit och Penny är alltid först så man kan koppla av lite. Edit köper gränslöshet och så tar hon bort sin smarthet. Penny vill ha ölmage mot sin intelligens och sen tar han bort sin godhet. Per vill ha smarthet istället och tar bort sitt kurage. Jag vill vara sportfåne. Alla köper olika saker och sen tar Ann fram kläderna och då blir det fart på alla. Det finns massor av kläder att prova. Alla bara sätter igång att spela.

Plötsligt sätter Penny igång för dig själv. Han är rolig och han gör sånt som han själv kommer på. Han bygger ett stort rymdskepp i aulan. Han flyttar omkring på en massa stolar och bord så att de blir som ett rymdskepp. Han verkar veta exakt hur han vill ha det. Han bara bygger och bygger medan vi andra håller på och spelar rollspel med våra nya egenskaper, utklädda. Han bygger och han skjuter som i Star Wars eller nåt.

Jag tröttnar på att vara sportfåne så jag går till Ann och köper en ny karaktär. Jag vill vara satanist nu. Per byter också, han vill ha mer affärssinne. Hanna hade köpt mod och ilska först men nu tar hon bort ilskan och skaffar sig mera mod istället. Nasta ville vara ett dumt våp från början och det fortsätter hon med. Isabell ville ha mera manlig energi och hon byter inte heller. När jag har klätt om till satanist går jag tillbaka till gruppen och spelar vidare. Alla håller på och är väldigt aktiva.

Edit

När Ann frågar vilka två som vill vara med och ha ett speciellt uppdrag så är Nasta och Penny snabbast. Penny, han är skön. Samtidigt som alla spelat runtomkring honom, bygger han ett stort rymdskepp mitt i aulan. Jag tror han tycker om att han slipper anstränga sig och vara lugn, som han måste i klassrummet.

Nasta och Penny får vara med varandra ett tag medan vi andra viskar tillsammans om vilka scener vi kan hitta på för att de två ska få prova sina nya egenskaper. Penny avskyr tyska, där tycker jag att han kan få prova att vara lite mindre snäll, så vi gör en tysklektion där han får vara med. Jag gillar inte heller tyska, fast jag måste ha det och sitta och traggla fast jag inte vill. Jag kan inte tyska och vill inte ha tyska. Jag har IG och borde få byta men det får jag inte, medan andra som inte vill ha tyska får sitta och titta på film. Det tycker jag är orättvist och jag avskyr orättvisor.

När Penny sitter på tysklektionen så spelar vi dumma mot honom. Han blir irriterad men gillar inte att han blir det. Vi säger att han måste jobba. Då vill han sticka från lektionen. Ann går in och hindrar honom. Då blir han arg på riktigt och säger ”håll käften” till Ann och låtsas angripa henne. Hon står kvar och väntar, men Penny är ju alltid så himla snäll så han viker sig med en gång och vill bara bort från scenen. Han tycker inte om att vara där längre.

När dom andra spelar Nastas scen sätter jag mig hos Penny och förklarar för honom att det bara är teater vi spelar. Han verkar helt slut. Men jag fortsätter att förklara för honom. En gång spelade jag om att jag kanske hade hamnat i lite fel sällskap och att jag hade varit rädd att hamna i knarkträsket som jag sa. Då fick jag spela träsket och sen fick jag spela mig själv som att jag satt i det som ett riktigt träsk ute i naturen. Det jag minns mest är hur Ann och jag hade dragkamp. Jag

satt i träsket och hon drog för att se om jag tänkte sitta kvar eller inte. Hon drog tamejfan så jag fick blåmärken. Men det var häftigt. Jag kommer aldrig att glömma det. Jag förklarar för Penny att det inte gör nåt att han blir arg på dramat eller på Ann i dramat.

Nasta

Jag gillar att vara aktiv och tar gärna olika uppdrag. Jag samlar på alla erfarenheter, upplevelser och minnen i hjärnan, och allt det är viktigare än det materiella för mig. Jag är intresserad av folks beteende och jag älskar att tänka. Jag ser aldrig tänkandet som bortkastat. Om jag kommit på ett svar på en fråga, det är briljant. Om svaret blir tråkigt, då tänker jag ”nej men vad trist”. Då vill jag ha mera erfarenhet för att kunna svara på just den frågan, få nya svar. Jag tänker. Jag ifrågasätter min lösning. Jag gillar uppmärksamhet också så jag är gärna i centrum i dramat.

De andra har hittat på att jag ska sitta och äta middag med min familj. Och jag ska vara ett dumt våp hela tiden. Det var den egenskapen jag ville prova på. Jag gillar att spela såna roller ibland. Jag försöker också vara ett snällt våp hela tiden. Men jag blir galen av att inte få diskutera emot. Jag avskyr förolämpningar. Jag förstår inte att man måste vara så hård och jag säger ifrån om någon annan är det också. Om någon överlägsen förolämpar någon underlägsen så går jag in och säger ifrån. Jag säger att jag vägrar höra på sånt. Jag visar att jag blir upprörd och jag vill absolut inte skämta bort det. Om personen då är föraktfull mot mig så vet jag ändå själv att jag har sagt något och sedan skippar jag den personen.

Så till slut börjar jag bara skrika i scenen och hoppar ur.

”Då har vi psykat två” kommenterar Edit på sitt råa sätt, med ett skratt samtidigt. En del kan vara rädda för henne för det. Hon kan göra saker hur som helst och säga vad som helst också. Hon tycker det är roligt. Hon måste hitta på något hela tiden. Men det kan bli dumt om det kommer någon som inte känner henne. Men hon testar folk, både vuxna och kompisar genom överraskningar och diskussioner. Hon kollar var de står på det sättet.

Vi sätter oss i ringen allihop och Ann säger till oss att vi har fått tillbaka våra vanliga egenskaper igen. Vi pratar en del innan vi slutar. Ibland vill man ju bara skrika och vi pratar om att skrika på rätt ställe och inte överallt. Penny säger precis innan vi slutar att rymdskeppet måste vara kvar till nästa vecka.

Ann

När jag går ut lite efter alla andra möter jag Penny i trappan. Vi pratar lite om skrikandet och jag säger igen att det går bra för mig om han skriker åt mig på dramat men inte att han gör det till en grej att skrika överallt. Han svarar att han inte menar mej just utan nästa fredag.

Jag funderar mycket på just Penny och hans reaktion idag. Han är verkligen snäll, snäll och rolig i skolan som han själv uttrycker det, men så väldigt trött på skolan. Att ta med grabbarna i en sån här speciell grupp var avsiktligt för bland annat Pennys skull. Jag tror att han tycker skolan är ett nödvändigt ont, men han gillar bild och drama som vi har haft i klassen. Blev det här för

personligt?

Han vill spela teater och spela in film, vilket just de flesta i det här gänget gjort tillsammans tidigare på det som kallas ”elevens val”. Han vill nog inte ha det som kan närma sig *psykodrama*. Ändå blir han inte avskräckt idag utan kommenterar speciellt att rymdskeppet måste vara kvar. Han skojar om det där med skrikandet med någon annan lärare senare, som kommer till mig och säger att Penny har sagt att han behöver skrika lite ibland. Den läraren undrar nog vad vi sysslar med och det gör jag också ibland.

Jag hör, samtidigt som Nasta spelar sin scen, att Edit berättar för Penny när hon var huvudperson i ett drama för fjorton dagar sedan. På måndagseftermiddagarna träffas tjejgruppen i *psykodrama* och den här måndagen, om hon nämner, börjar vi med att alla står på två linjer mot varandra och jag ger snabba roller till personerna i varje linje. Tjejerna i ena linjen går mot den andra och ett kort möte uppstår. Rollerna jag ger är bland annat ”en är tjej, den andra är kille och killen gör slut för att han har träffat en annan”, ”en är mamma, den andra är dottern som kommer hem full”. Edit reagerar starkt på ”dottern är ihop med en charmig men våldsam kille som suttit i fängelse”. Hon sticker iväg från salen och jag följer efter. Hon har upplevt en liknande situation och blir berörd och vill ha någon att prata med om det. Vi går tillbaka till gruppen. Alla har gjort övningarna, flera säger att de är trötta. Några mår illa och jag föreslår avslappning som alternativ till spel, men Edit och Lovisa vill spela, och efter en kort paus är gruppen lite piggare och vi sätter igång.

Edit vill fortfarande spela och jag väljer snabbt henne och tystar gruppens alla förslag på ämnen till henne. Nu är gruppen aktiv igen och vill gärna vara med och bestämma.

Vi börjar med en bild som Edit gjorde i en statyövning där de två och två skulle visa för varandra hur de kände sig idag. Det är ett träsk som symboliserar botten, tomhet. Hon har grabben hon kom att tänka på i vänsterbenet.

Vi börjar med att spela ett bråk som en fantasi om vad som kan ha hänt. Här får hela gruppen vara med och vara aktiv. Det blir en vild scen med bråk, slagsmål och poliser.

Edit får också spela ett möte med grabben på häktet. Hon vill inte möta hans blick, hon vill inte bli charmad. Jag ber henne prova att se. Tjejen som spelar grabben gör en oemotståndlig charmig kille och säger bara ”jag älskar dig” med ett mjukt tonfall, och ingenting annat.

Edit vill sluta och det är då jag sätter mig bredvid henne och blir träsk. Det är det som hon berättar för Penny. Jag drar henne neråt och påstår att hon vill till mig. Hon skrattar först och gör lite motstånd, mest på skoj men jag drar vidare. Hon kommer igång och till slut drar hon mig över golvet.

Edit ser lockelsen och är rädd för att den egna känslan ska vinna över tanken, förnuftet. I det här fallet verkar det väldigt farligt. Hon måste använda sin tanke, måste välja hur hon ska agera. Hon vill inte vara kvar i ambivalensen men jag vill provocera henne att våga se och att tänka efter, kämpa för vad hon tror är rätt. Hon är urstark när hon till slut släpar mig över golvet samtidigt som hon beskyller mig för att ge henne blåmärken.

Det här är en uttrycksfull tjej liksom de flesta i den här gruppen och jag funderar ständigt på att de hela tiden tycks vandra som på en knivsegg mellan konstruktiv kreativitet och impulsiv destruktivitet.

3. Fredagen den 21 november

”Nu är det för seriöst”

Penny

Idag är det bara vi killar och så Lovisa som är med på fredagsdramat. Dom andra gör något annat men vi vill ha drama som vanligt. Det har varit PRAO för alla i olika omgångar och lite annat så det var ett tag sen vi hade drama.

Vi är lite sega när inte alla tjejer som bara spelar allting är med. Jag gillar inte när det blir för seriöst. Då lägger jag bara av. Ann föreslår att vi ska komma på något som vi har ouppklarat med någon och sen spela det. Aldrig i livet att jag gör det, inte något som är verklighet. Sen försöker hon få oss att ljuga ihop en roll men jag vill inte det heller.

”Ann”, säger jag och varnar henne på det sättet, ”nu är det för seriöst”, för jag vill inte spela nåt rollspel som nån bestämmer i heller. Dom andra är rätt slöa också. Jag tycker att vi leker för lite lekar och det säger jag också, men sen skiter jag i det och börjar göra det som jag tycker är kul.

Jag beundrar modiga skatäre, som proffsen i USA. Som bara gör saker utan att fatta vad dom gör. Dom gör det så lugnt. Dom gör svåra saker som om inget hänt. När nån gjort nåt så fortsätter han bara helt lugnt. Det är grymt. Det är riktiga karlar!

Jag försöker bli sån. Och ibland, som igår, var det underbart. Men man måste vara glad för att det ska gå. Det går inte att vara sur. Ibland kan man lugna sig om man är sur först, man kan vila upp sig. Då kan det gå bättre, om man tar sig samman.

Ibland förr har jag kastat brädan så den gått sönder eller jag har stampat sönder den.

Jag tar det mera seriöst nu. Förut tog jag det mer argt, hårt. Men det är ju faktiskt inte brädans fel om det går dåligt. Jag har gjort slut på 12-14 brädor i 500-700 kronorsklassen och jag har haft 20 brädor på 2 1/2 år.

Om jag blir arg nuförtiden kan jag lugna mig.

Skatingen är viktigast för mig här inne i huvudet. Viktigast i livet är vänskap och skating. Och kärlek hör ihop med vänskap.

Om jag var tvungen att välja mellan tjejen och brädan skulle jag välja brädan. Skatingen är viktigast. Jag hade en tjej som tjatade om att jag var och skatade istället för att vara med henne. Det fungerade inte.

Jag har vänner i Stockholm, Linköping, överallt kring skatingen.

Om man får vänner där beror på hur man är till sättet. Om man kör med stilen ”jag är bäst” får man inga kompisar. Det viktigaste är att vara rolig, att vara med, inte att vara bäst.

Jag sätter igång och skatar i aulan. Jag använder stolar som skateboard och far runt i rummet. Sånt gillar jag, att leka och fantisera.

Sen leker vi några lekar tillsammans. Den leken där man är två lag och har stolar som man står på och ska flytta runt salen utan att ramla av är kul. Vi är ju bara fyra så vi har en stol per lag. Den leken går vi in för allihop.

Vi leker charader. Ann har en massa meningar på lappar som vi ska göra och de andra gissar. Det är också kul.

Men så fort Ann eller någon annan börjar bestämma eller om jag tror att hon manipulerar på nåt sätt då lägger jag av direkt. Jag känner mig som fastkedjad i skolan men det finns några roliga saker, som bild och drama. Men då ska det också vara lek och inte seriöst. Och på dramat, där är det jag som bestämmer i alla fall och där lägger jag bara av om det inte passar mig.

4. Fredagen den 28 november

”De spelar verkligen psyk”

Hanna

Vi gillar oftast att spela rollspel och idag har Ann gjort ett rollspel där vi är några kompisar, tjejer och killar och några har snott ett antal CD-skivor. Vi bygger upp hemmen med lite stolar på olika ställen i aulan. Vi bestämmer var cafeterian i skolan ska vara och vilka som ska vara lärare och kurator och sånt som vi vill ha med. Vi har med några poliser också. Allt delas upp på två dagar och Ann säger till när scenerna byter. Ann delar ut lappar där det står lite om den person man spelar och om vad den har gjort. Resten improviserar vi. Det är bara början och vilka som är inblandade som finns på lappar så spelet kan bli hur som helst.

Det är kul men det blir rätt rörigt emellanåt.

Jag är pratsam men också blyg och ganska kritisk om jag får säga det själv.

Jag delar alltid in folk i olika grupper, inte i bra eller dåliga utan för att jag vill ha kontroll. Jag blir orolig annars, vill ha koll på läget. Jag delar in folk utifrån olika kriterier: ”den kan jag skämta med”, ”den kan jag prata allvarligt med”, ”jättedjupt” osv.

Jag kan säga till den jag vill prata med just då: ”kom nu måste vi prata!”

Jag känner behov av att ha olika personer att prata om olika saker med. Jag vill inte att en ska veta allt om mig. Om andra vill komma mig nära så öppnar jag mig inte. Jag hatar att bli sårad, jag vill absolut inte visa mig helt. Jag gömmer mig så gott det går.

En händelse kan sabba allting. Grejen det handlar om är att bli sårad. Jag blir inte förbannad. Jag stänger av den personen. Jag kan vara helt kall, avvisande: ”Du förstår inte vad du gjort och det ska du fatta!” Jag kan hålla på så en vecka.

Här i dramat går det inte att hålla koll på någonting. Alla spelar som dom vill och är inte så värst samspelade idag. Edit blir helt galen av att hon inte kan få dom som spelar elever, Lovisa och Penny, att lyssna överhuvudtaget. Dom är inte talbara helt enkelt. Dom spelar verkligen ”psyk”, som Penny brukar kalla allt som han inte vill spela annars när Ann bestämmer. Det är ju helt OK i dramat, men Edit spelar kurator och blir urförbannad, antagligen mest som sig själv.

Ibland blir det segt och inget händer men Ann går in och säger till när tiden går i spelet, att det är förmiddag och vi träffas i cafeterian eller att det är eftermiddag och alla är hemma. Hon kan tipsa polisen eller någon annan om att ringa eller göra hembesök för att hålla igång. Hon bryter aldrig in och talar om hur någon ska göra eller tycka. Ibland när någon tröttnar och går till Ann och klagar, ”Ann, jag är trött, min roll är så trist.” Då säger hon bara ”Jamen titta nu händer nåt där borta, borde du inte kolla lite och fråga” eller något sånt för att få igång personen och nyfikenheten igen. Blir det för trist kan hon föreslå att man går hem och kommer tillbaka som en ny roll, kanske med bussen, så att det inte stör handlingen. Men hon vill aldrig att man ska gå ur rollen. Hon bråkar aldrig om det. Hon brukar hitta på något istället, som att man ska gå hem och vila lite och sen kan hon säga till någon annan att komma in och se till att nåt händer. Hon pratar alltid utifrån det spel som pågår. Hon låter folk hållas, bara de inte börjar gå ut i cafeterian och fika eller sätter sig och blir sig själva och börjar prata med andra som sig själva. Det är då hon hjälper in folk igen, nästan så man inte märker det själv. Spelet hakar inte upp sig på det sättet.

Ibland blir spelet jätteroligt idag. Det är som om det går i vågor. Poliserna är väldigt aktiva. Nasta hittar på en polisroll som är helt sanslös. Edit blir som sagt förbannad på att ingen gör som hon vill men poliserna skiter i det. Dom gör också som dom vill. På slutet skjuter nästan alla ner varandra. Jag kan tänka mig att Ann undrar vad det är vi håller på med, eller vad det är hon själv tillåter eller får till. Om det är konstruktivt att låta ungdomar hålla på så här. Men hon censurerar aldrig. Tankarna och känslorna finns där, man kan ju inte låtsas att alla är snälla och ordentliga hela tiden. Hon brukar säga till oss att ta roller som är så olika oss själva som möjligt för att prova och sen brukar hon fråga om oss själva i förhållande till rollen och om vi kunde hålla rollen. Hon frågar oss också ofta hur vi gjorde i olika situationer, om vi blev överraskade av oss själva. Och idag har alla varit engagerade och haft skitkul. Det är nog. Edit var ju arg men hon var ändå engagerad.

Vi gjorde ett spel om en situation som kunde ha varit verklig men vi gjorde den som en överdriven fantasi. De som spelade elever struntade helt i dom vuxna och en del av dom vuxna spelade också tokiga. Ibland är känslan sådan i verkligheten också, att man vill göra som dom eleverna och att dom vuxna inte begriper särskilt mycket. I dramat kan man spela ut det, i verkligheten blir många bara likgiltiga.

Jag kan bli panikslagen av folk som inte är motiverade, som bara är. Jag blir imponerad om någon har sin grej. Jag tänker om vuxna, om lärare, ”Vad kan du? Du är ju inte bättre än jag fast du kanske kan matte?” Vuxna borde väl ha insett något, ha något som inte jag har. De vuxna kan inte ge mig lika mycket längre. ”Förstår du inte att det här kan jag” kan jag tänka. Jag känner ilska mot vuxna som inte fattar. ”Du vågar uttala dig, du är inte bättre själv” tänker jag om dem. Jag kan däremot bli nertryckt på saker jag inte är säker på själv.

Mitt ideal är personer som är duktiga, extremt duktiga på en grej. Det kan vara att spela piano, men det ska vara extremt, kanon, ”WAOW!” Jag kan ha rädslan att jag aldrig kan bli sådär kanonbra. Min självkänsla kan trycka ner mig.

Jag tycker det är extremt kul att sätta mig in i grejer som projekt, att forska. Då är det kul. Då kan jag skriva. Som när vi höll på med världskrigen, då läste jag massor på fritiden. ”Hur? Varför?” Jag ställer alltid frågor. Jag kan inte sluta! Det här förstod jag mig på. Det var en utmaning att lära mig!

När det gäller att hjälpa andra handlar det om att jag vill visa vad jag kan. Jag brukar kunna hjälpa folk, jag brukar komma på en lösning. Men sen kan jag bli arg om de inte fattar vad jag säger. Men jag har ingen passion som killarna som skatar. Nåt jag har är att fotografera.

Mitt motto är att förstå andra och att bli förstådd.

Jag själv ska bara få ur mig. Jag gillar inte när andra ska analysera, det behövs inte.

Min omgivning måste ge mig nåt, jag har svårt att visa något annars. Personer måste ge mig något. De jag absolut inte beundrar är de som visar sin sårbarhet ofta. Kontroll är bra att ha i rätt läge.

I dramat spelar jag ju en roll, då spelar inte kontrollen så stor roll. Då kan jag testa grejer. Och jag kan använda min tankeförmåga och se vad som pågår samtidigt. Jag kollar in vad Ann gör och hur hon löser problem som uppstår. Jag försöker förstå hur hon tänker.

Idag tror jag hon tycker att det är rörigt, ibland segt och ibland väldigt roligt. Jag är säker på att hon tycker om oss i den här gruppen och att hon lika mycket som vi vill ha drama, vill vara med och göra drama med oss. Hon passar på att prova en massa saker och låter oss göra mycket som hon inte har gjort i andra grupper. Hon tycker att vi är väldigt påhittiga och extremt duktiga på att improvisera. Samtidigt tycker hon nog att vi är besvärliga att ha att göra med ibland. Vi gör rätt mycket som vi vill och säger ifrån, även om vi samtidigt jobbar rätt bra i skolan de flesta av oss i gruppen och vi är snälla mot varann. En del lärare tycker nog att vår klass i allmänhet är skrikig och jobbig. Vi är så olika allihop och alla har sitt sätt och sin vilja. Alla tycker inte om oss. Det gör Ann men hon blir nog trött på gruppen också ibland. Vi kan bli rätt gnälliga och sega. Det är som om vi lever ut extra mycket på dramat. Här har vi rätt att ha kul och leka. Det tror jag hon gillar men hon är noga med att det inte bara blir fikastund eller struntprat av alltihop. Ibland blir hon förbannad och kan fräsa åt Edit ex. ”Ska du vara med på dramat eller ska du pussa på Silke? VÄLJ!”

Jag tror att Ann tycker att det är bra att vi har drama, vi passar för det. Vi testar en massa situationer och kan överdriva och spela ut. Det kanske verkar knäppt att göra ett spel där alla

skjuter varandra på slutet men alla fantasier finns ändå. Det måste finnas någonstans där man inte censurerar idéer. Börjar man ta bort en del tankar och fantasier så tar man även bort alla absurda, geniala, allt som inte bara är lagom. Många vuxna vill inte se det. Man måste ta fram alla alternativ för att hitta lösningar. Ann tänker mycket själv på hur hon gör och hon funderar på vad som passar vid olika tillfällen och olika personer. På det sätter respekterar hon oss.

Det är inte så att jag drar alla vuxna över en kam. Jag bedömer noggrant vilka jag kan ha respekt för. Det är ännu mer logiskt än att förlora respekten för alla, det är ett steg längre.

De som är värda att respekteras är de som tänkt på livets mysterium och inte bara agerar. Det ska finnas en tanke bakom, ett skäl till vad man gör.

Om någon skäller ut någon impulsivt. Det är förståeligt att göra så, men jag tycker inte att man har kommit någonstans för hur har man då tänkt ?

Mitt motto är att man ska ha tänkt innan man gör förhastade saker.

5. Fredagen den 5 december

”Vi vill leka mera”

Ann

Jag funderar mycket på hur jag ska hitta balansen så att jag inte gör övertramp när det gäller Penny och hans rädsla för att bli manipulerad men samtidigt ge honom stöd i att våga vara ”seriös” ibland. Inte för att det ena är bättre än det andra men för att han ska ha bredden i sitt sätt att agera och inte vara så låst. Fantasin och uttrycket har han ju, det är de viktigaste förutsättningarna.

Idag provar jag att låta gruppen improvisera väldigt fritt, innehållsmässigt. Jag ställer två stolar på scenen och ber två komma fram och sätta sig. Publiken får nu hitta på personerna med något av deras karaktär, deras inbördes relation, platsen de befinner sig på samt vilket sorts dilemma de hamnat i, någon typ av konflikt. Vi ger förutsättningarna och sen är det bara för paret att spela. I och med att de själva inte kan styra rollerna kan det bli väldigt fantasifullt, men en viss spärr finns eftersom alla ska spela. Det är inte roligt om det urartar i att man hittar på så hemska roller som möjligt till varandra. Intresset ligger istället i att hitta på så absurda situationer så man kan få riktigt kul både som skådespelare och som publik. Då får man verkligen träna sin spontanitet.

Jag tänker att det blir bra att jag inte är med och styr innehållet men att det ändå finns en styrd form. Jag tycker mycket om den här övningen. Man måste använda sin fantasi och improvisera hela tiden och samtidigt samspele med en partner. Man måste ta en karaktär, fantasera vidare utifrån den och hitta lösningar i stunden. Det borde ge det här kraftfulla gänget något att bita i.

Lovisa

Jag tycker att jag är skum, konstig. Jag är lite tänkande som person, en som folk vet väldigt lite om. Jag berättar inte själv. Jag berättar bara en del av vad jag tänker, tycker och gör. För andra berättar jag mindre än hälften av allt jag tänker. Jag tycker själv att jag är en trevlig person. Men hur ska jag kunna veta vad andra kanske tror. Jag pratar inte så mycket. Jag pratar men inte om mina problem och jag har inte stora problem. Om Hanna har problem eller om några ska skiljas. Det är problem. Jag kan känna mig taskig för att jag inte har problem.

På dramat är enda gången jag kan prata om det lilla jag har.

Fast jag tänker mycket mer. Vissa berättar mycket. Om någon berättar något för mig så har jag någon där vi berättar för varandra. Men jag berättar inte ens för Hanna om mig. Jag kan berätta om känslan kring något men inte orsaken till känslan.

På dramat tycker jag mest om att spela rollspel. Jag tycker inte så mycket om att prata där heller. Men jag är alltid med och jag spelar även om jag inte är den som går upp först. Ibland när man ska säga personliga saker så får dom hoppa över mig eller också säger jag något väldigt kort.

Idag på dramat gör vi improvisationer två och två. Det tycker jag är skitkul, både att göra själv och titta på dom andra. Alla gör jätteroliga scener. Per spelar en dominerande feminist som träffar Penny, som spelar en kåt bondtölp, som tappat sina pengar på golvet bredvid feministen, i tågkupén som båda sitter i. Per spelar en riktigt våpig feministtjej och han böjer handlederna och vickar på rumpan så det ser ut precis som om han vore en tjej. Penny kravlar omkring runt henne och stöter hårt på henne medan han låtsas leta efter nycklarna. Feministen skriker och bråkar på honom hela tiden men han fattar ingenting. Det är urkul att titta på.

Vi vill leka mera och Ann hittar på att vi ska leka detektiv och mördare. Alla går runt på golvet. En är detektiv och ska leta upp mördaren, som dödar folk genom att blinka. Ingen vet vem som är vem. Såna lekar är roliga. Man kan gå runt och larva sig men man slipper prata. Det är roligast om man får lappen som det står mördare eller detektiv på förstås. Alla vill ha någon speciell roll. Edit blir alltid uttråkad om hon inte får vara något särskilt. Hon fick vara en sten förut när vi improviserade, det var kul.

Till sist är det någon som hittar på att vi ska stå i en ring och skicka spelkort mellan oss. Man håller fast dem i munnen genom att suga fast dem. Alla är med även om det är rätt pinsamt. Vi lyckas klara att få runt ett kort hela varvet men sen ballar det ur och vi bara skrattar.

Idag är sista gången före jullovet och Ann frågar om vi ska fortsätta och i så fall varför. Killarna säger direkt att vi ska fortsätta bara för att det är kul. Tjejerna säger att det är nyttigt också. Vi har ju hållit på längre innan och vi förklarar att det är nyttigt för vi behöver ha kul. Det tycker Ann också och hon vill också fortsätta, så då blir det så. Hon tycker om att vara med oss och vi tycker om att ha drama med henne.

Ann

Idag går det bra för Penny att improvisera. Han är koncentrerad och strålande rolig som den kåte bondtölp som med stor inlevelse försöker förföra en hårdnackad kvinnlig feminist. Är han inte lika misstänksam längre? Fattar han att jag inte tänker lura in honom i något som han inte är beredd på?

Vi pratar en del om skolan på raster. Han avskyr NO just nu. Han är osams med sin lärare och känner sig orättvist behandlad och vill inte gå dit. Han vill heller inte ställa till bråk där. Han har skolkat några gånger men berättar idag att han går dit igen för att han får pengar hemifrån för att göra det.

”Vad kostar det mentalt att göra på det viset?” frågar jag honom.

”Det kostar inte så mycket, jag går dit och säger inget.” svarar han.

Jag undrar hur länge man kan vara till lags och jobba för mutor eller hot. Samtidigt funderar jag över hur mycket han driver det hela själv och låter andra tvinga honom för att slippa ta ansvar själv. Han verkar väldigt trött på skolan i allmänhet och behöver all uppmärksamhet och uppmuntran för att komma genom nian tror jag.

Det är ändå roligt och tacksamt att jobba ihop med Penny. På ett möte nyligen föreslog jag att vi skulle införa ”bullpedagogik” för att pigga upp oss. Det betyder att jag bjuder på fika ibland och han också. Jag tror att dom inblandade förstod vad det handlade om. Ibland vill jag vara drastisk och överraska, vända på svårigheterna, se dem som olika personers sätt att dra erfarenheter om livet och relationer, inte bara som krångligheter.

Till helgen åker jag till min egen grupp där jag får psykodramatisk handledning. Jag bestämmer mig för att undersöka min oro över Penny och varför jag blir så berörd. Jag får vara huvudperson och spela Penny genom ett helt drama. Jag får ta olika roller i hans värld och försöka se allt ur hans perspektiv.

Jag frågar mig själv hur jag bäst kan hjälpa Penny att bredda sin rollrepertoar och om det är något som har speciellt behov av. Det råd jag får är att om det är så att någon säger ”nej” väldigt mycket så är den personen hänvisad till andras vilja i hög grad. Då kan det vara bra att bredda utrymmet för att handla på olika sätt.

Om nu Penny själv vill spela roller där han är arg så kan jag se till att han har möjlighet att dra sig ifrån det om han vill. Det gör han ändå, han avbryter alltid när något inte passar honom, så det känns inte som en fara att jag pressar honom för mycket åt något speciellt håll.

Viktigare än att locka fram olika förutbestämda roller för att vidga rollrepertoaren är att använda kreativiteten som överlevnadsmöjlighet. Det väsentliga är att hitta lockelsen i skapandet, inte att arbeta med förutfattade meningar om vad som skulle vara bra för någon. Kreativitet, som en process varar längre än specifika intressen. Vare sig det är skating, datoranimationer eller något annat.

Jag tror att jag är mest berörd över den gräns, jag tycker mig se Penny vandra på hela tiden. Jag ser hans passivitet och flykt när det gäller skolarbetet där jag är rädd att han helt ska tappa intresset. Jag ser samtidigt hans oerhörda lekfullhet och skaparkraft när det gäller det han själv

råder över som skatingen eller när han passionerat bygger rymdskepp i aulan utan minsta bekymmer över vad andra ska tycka. Och där han har en sorts utstrålning som gör att alla tycker mycket om honom för hans förmåga att leka.

6. Fredagen den 9 januari

”Så sitter dom där på en sten och pratar”

Nasta

Idag ska vi skriva på lappar vad vi har för nyårslöfte. Det ska vara hemligt för de andra och vi ska spara lappen för oss själva så länge.

Vi delar in oss i två grupper och spelar scener om var och en i den andra gruppen. Det handlar om vilket nyårslöfte vi tror att de har gett och så vi spelar hur det är när personen har lyckats med sitt löfte. Sen får de gissa vilket löfte det är och vem det handlar om.

Jag tycker såna övningar är intressanta. Det gäller både hur jag tänker själv och att fundera ut hur andra tänker

Jag är inte så uppmärksam på detaljer i vardagen, som folks nya hårfärg. Jag söker annan information. Jag försöker förstå hur folk reagerar. Om mina kompisar är föraktfulla då undrar jag hur de tänker. Jag vill förstå deras reaktioner. Jag vill förstå hur folk tänker om känslor och sånt. T ex faraonerna i Egypten, hur tänkte dom?
Jag får inga svar när jag tänker så här. Jag får räkna ut det själv genom att tänka ut ett logiskt svar.

Jag är ganska trevlig utåt. Jag ser mig själv, inte som en ond människa utan ganska snäll. Jag söker aldrig konflikter. Jag respekterar andra människors åsikter, undviker konflikter, som jag tycker är onödigt tjafs i vardagen. Diskussioner kring frågor som ”Varför väntade du inte?” ”Vilken film ska vi se?” Det är inte så viktigt.

Viktigt för mig är ett speciellt sätt att se på livet. Jag är en som vill se allt, från en liten fjäder på en fågel i Sydamerika. Jag vill se allt i världen och hellre ha pengar till att resa för än till något annat. Allt man kan samla in i hjärnan, som erfarenheter, upplevelser, minnen, är viktigare än det materiella. Jag sitter alltid och pratar med mig själv om alla åsikter. Jag vill hitta en människa som är min typ

Jag är intresserad av folks beteende. ”Varför var du så kort? Hade du en dålig dag?” Men varför ta ut det på mig? Jag är själv aldrig kort avsiktligt. Men när någon betett sig illa kan jag vara urdjävlig. Om jag möter någon som svarar kort, ex en tant i skogen. Då frågar jag mig, ”Är hon rasist?” ”Är hon mot ungdomar?”

Jag kan vara både väldigt seriös på dramat och jag kan flamsa till det och överdriva mycket. Men båda sätten ger svar på frågor om hur olika människor beter sig. Det är kul med uppseendeväckande personer. Idag är alla väldigt aktiva och koncentrerade och vi gör väldigt roliga scener om varandra. Vi känner varandra ganska väl men det är svårt att gissa om personen vi spelar har skrivit något seriöst eller något knäppt på sin lapp. Alla är som jag i det fallet. Man vet aldrig.

Ibland blir jag galen över att Ann låter oss prova ut det där själva hela tiden. Jag är snabb och rätt drivande. Hon är också snabb och hittar på saker hela tiden och hon är nog med att vi gör övningarna på det sätt hon vill men hon kan vara oändligt långsam innan hon blir förbannad och säger ifrån.

Förra gången på tjejspsykodramat var ett sånt tillfälle. Då passade Carolin och jag på att säga vad vi tycker.

Carolin

Jag är inte med i fredagsgruppen i drama fast det är mina bästa kompisar som är med där men jag är med i psykodramat på måndagar. Jag är med på SO på fredagarna. Det är OK. Men det skulle kunna vara något jag är sårad över. Ann har pratat med mig om det och är verkligen OK.

Jag är ganska positiv, jag försöker hitta så bra utvägar som möjligt. Jag vill se allt positivt, men är ofta väldigt dålig på att ta beslut för jag är rädd att göra andra ledsna och jag blir lätt sårad själv av vad andra säger.

Om någon blir ledsen, tänker jag efter och säger förlåt till den personen.

Jag kan vara långsint men jag visar det inte. Jag har väldigt lätt för att vara avundsjuk och ledsen men jag visar inte det heller. Det kan gälla kompisar, som Hanna och Nasta som inte ringer om de ska ut på fredagen. Jag pratar med mig själv om att jag inte ska sitta och sura. Men jag pratar inte med dem. Jag visar inte att jag blivit sårad, då skulle ju de kunna bli ledsna. Jag vill undvika konflikter.

Ibland kan jag medvetet vara sur. Om någon ser och frågar, då berättar jag ibland.

Det är grunden med att vara vän med mig, att jag lätt blir ledsen och mitt motto är att inte göra andra ledsna.

Jag tycker om tystnad, att vara helt själv, att gå omkring och prata med mig själv. Jag tänker igenom det som har hänt. Jag tror jag undviker höstdepressioner på det sättet. Jag planerar vilka jag ska prata med och så gör jag det.

Nuförtiden kan jag ofta övertala mig att själv göra saker, inte bara bli ledsen.

Jag kommer ihåg vad folk har gjort, men jag skulle inte använda det emot dem.

Om någon skäller på mig, då blir jag bara chockad och urledsen, jag kommer knappt ihåg det efteråt. Det hände en gång, det var Hanna som egentligen bara sa ungefär ”Carro, så här är det....”.

Men jag är så otroligt sårbar. Jag hugger sällan tillbaka. Hanna säger att jag har en speciell blick när jag är arg.

Jag är ganska blyg och tycker det är pinsamt att agera men på dramat gör vi många improvisationsövningar och vi pratar mycket. Det hjälper mig att lära känna mig själv bättre. Det är kul. En gång när vi var med en grupp vuxna som skulle lära sig om drama så skulle vi visa vad drama kunde ge. Då spelade vi upp en scen, som vi kallade ”före psykodrama” där jag stod och höll föredrag framför en klass som var helt ointresserad. Där blev jag störd och kunde inte fortsätta. Andra scenen kallade vi ”efter psykodrama” och där spelade vi så att jag höll samma föredrag igen. Jag var inte bättre på att hålla föredraget men jag stod kvar framför klassen och sa åt dem att hålla käften och lyssna på mig, för nu var det jag som hade något att säga. Det är så det är med drama för mig. Jag kanske inte är duktigare än förut men jag kan stå för vad jag gör.

Förra gången vi hade måndagsdrama, före jul, börjar med att Ann frågar vem vi har tänkt på mest sen förra veckan. Vi ska inte avslöja det direkt utan fundera ett tag. Sen får vi gå fram på scenen en i taget och spela den personen.

Nasta har tänkt på Isabell. Hanna har tänkt på Nasta. Lovisa har inte tänkt på någon medan Edit har tänkt på Lovisa.

Edit spelar Lovisa. Hon spelar Lovisa som att hon inget säger om någonting, ingenting vet, bara är passiv utan att ge någonting. Plötsligt blir Edit tvärarg och ledsen och går sin väg från scenen och ut. Ann följer efter henne ut. När Ann kommer tillbaka säger hon att Edit helst av allt vill gå hem och sluta direkt för hon tycker att gruppen är knasig. Ingen koncentrerar sig. Alla bara lyssnar när det handlar om dom själva. Hon har ändå gått med på att prata med Hanna så Hanna går ut till Edit som sitter ute i skogen och så sitter dom där på en sten och pratar medan vi fortsätter att prata i gruppen.

Nasta och jag pratar mest. Jag som är så rädd för konflikter. Men jag vill att det ska vara seriöst, att vi ska kunna ta fram problem och jag älskar psykodrama. Jag avskyr när alla ska kommentera ”jag vill hem”, ”jag är hungrig” eller ”det här är en tråkig övning”. Nasta blir också irriterad när det inte är seriöst från gruppen. Däremot kan hon spela vad som helst, hur flamsigt som helst. Hon är väldigt aktiv själv och hon kan säga till om hon tycker att någon stör. En tjej tjarar hela tiden och frågar om hon pratar för mycket, vilket hon gör, för hon pratar oavbrutet och blir skitsur om någon säger till henne. I dag ligger hon på två stolar och säger inte ett ord utan bara surar för att Ann sa till henne. Och Ann säger inte till i första taget. Ibland skulle det vara skönt om hon tog allt ansvar och såg till att alla var tystare. Det är skönt om någon annan bara bestämmer. Samtidigt vet jag ju att det här inte är som en vanlig lektion i skolan. Vi måste lära oss att ta ansvar själva. Men jag förstår att Nasta som är så snabb och aktiv själv blir extra galen. Nasta säger till den här tjejen att det är helt OK, ”Vi gillar dig som du är och vi säger till dig.”

Det är skönt att få prata ut om det här. Jag håller helt med Edit om okoncentrationen. Och att alla bara tänker på sig själva hela tiden. Vi som går i nian tar lite mer ansvar för diskussionen. Nasta och jag berättar om förra året, när det var två som var så osams att dom knappt kunde vara i samma rum. Då delade vi upp oss och lyssnade på varsin part och sen träffades vi alla tillsammans igen. De två som var osams fick vara tysta. Vi som lyssnat försökte reda ut alltihop.

Båda fortsatte i gruppen men sams blev dom inte vilket var ganska förståeligt med tanke på vad konflikten gällde.

Någon i åttan vågar berätta att hon har svårt att lita på en i gruppen.

Efter ett bra tag går Ann ut till Edit och Hanna och de följer med henne tillbaka till aulan. Hanna berättar vad de har pratat om och en i åttan faktiskt, berättar vad vi har pratat om.

Vi fortsätter att prata en hel del om hur man ska kunna lita på varandra och om ärlighet. Men som Hanna påpekar, det är också så att man inte behöver säga allt. Integritet är viktigt, att man säger det man vill säga i sin egen takt.

Vi bestämmer i alla fall att försöka att inte smitta varandra med trötthet eller vårt dåliga humör. Att inte bara tänka på oss själva hela tiden, eller vara negativa och börja dramat med ”Vad ska vi göra för tråkigt idag då?” Det är ju så knäppt. Vi vill ju ha drama och alla kommer varje gång. Och vi vill inte ha det som en vanlig mattelektion utan vi vill ha det fritt, det är ju vårt drama. Men ändå betar vi oss som om någon annan måste hålla ordning.

Nu är det måndagen efter jul och vi pratar igen. Vi går en lång runda där var och en får ordet. Många vill göra rollspel. Vi pratar om förra gången och vårt beslut att inte smitta varandra med negativitet. En tjej från åttan, som inte var med då, blir tillrättavisad när hon ger en dum kommentar. Hon är sur över något och stressar en kompis. Gruppen tillrättavisar henne igen och hon fortsätter att sura utan att vilja säga något. Annars är det en helt annan stämning idag än förra gången. Alla utom hon som inte var med är koncentrerade och alla vill fortsätta med det öppna pratet om tilliten i gruppen. Och alla vill också spela mycket och ha kul. En positiv sak till är att åttorna och niorna för första gången har pratat mer med varandra. Åttorna har nog tyckt att vi är så vana och vi tyckte det var jobbigt när de förra niorna slutade, som vi såg upp till och så skulle det komma nya små åttor.

7. Fredagen den 23 januari

”Den hund som är längst bort blir plötsligt en dvärgpapegoja”

Penny

Klassen är ledig idag från SO-lektionen då vi har drama, men vi träffas ändå en stund. Vi pratar mest och tjejerna börjar berätta sina drömmar. Dom brukar göra det på sitt psykodrama som dom har på måndagarna och sen spelar dom drömmarna. Jag gillar att göra allt först och prova på allt som vi gör så jag berättar min dröm som jag drömde i natt.

Ann säger att jag ska berätta som om det händer just nu. Jag berättar.

”Jag kommer hem. Det är två hundar som vaktar utanför huset. De är fastkopplade i ett träd på tomten en bit bort. En av hundarna når precis fram till dörren med sitt koppel. Den andra skiljer det en meter på, för att den ska nå fram. Det är labradorer eller liknande. De skäller, morrar, är jättearga. Jag är jätterädd. Jag står en bit ifrån och kollar. Den hund, som är längst bort, blir plötsligt en dvärgpapegoja, en grön som flyger bort över huset, jakttrustningsaffären. Den andra jättearga, skällande hunden sitter fast i kopplet, som är helt spänt. Den går bort lite. Jag närmar mig dörren, ska precis öppna. Då rycker den loss sig från kopplet. Jag hinner precis komma innanför dörren och hör hur den kommer fram och dunsar mot dörren.”

Ann frågar vilken känsla jag har när jag vaknar. Jag är helt skräckslagen.

Hundar i drömmar handlar ofta om tämjda instinkter och känslor, säger Ann och frågar om jag är rädd för att bli arg eller om jag har koppel på min ilska. Sen tycker hon att det är häftigt att jag omvandlar den ena farliga hunden till en papegoja. Det är just en liten träpapegoja jag hade med till svenskan och lekte med. Jag höll på med den, pratade med den och så. Så där kan jag hålla på och skoja även om jag har mina seriösa stunder också, när jag är mer mogen, vuxen. Fast egentligen är det skolan som gör att jag känner mig kopplad. Jag slappnar av, lyssnar på freestyle för att stå ut. Jag kan arbeta med freestyle på. Mor och far blir så galna om jag inte jobbar.

Frihet är det viktigaste för mig. Om jag inte skulle kunna skata finns inget att leva för. Vad ska man annars göra? Spela data eller? Jag får ont i huvudet efter en timme om jag spelar dataspel.

Den fria känslan är så viktig! Att hitta på trick, att skapa egna, att kunna göra något som inte en vanlig Svensson kan. ”Det där kan ingen annan göra.” Det hör till så mycket för att vara bra på skating: balans, total kontroll! Man kan verkligen nåt. Det är som en konst. Det krävs mycket träning.

Edit

Jag har också drömt och jag berättar.

”Jag och Isabell ska ut till en gammal sommarstuga. Jag ska prova kläder. Vi ser att grannarna varit där för gråset är nerböjt. Vi står och diskuterar det. Så kommer pappas bil på den lilla grusvägen. Det är grönska men inte varmt. Pappa sitter på mammans sida i bilen, vilket betyder att han inte kör. Han pekar ”fuck you” åt oss. Han skrattar, ”ha, ha”, larvar sig. Erik sitter i baksätet och garvar. Jag blir förbannad. Jag skulle ju prova kläder med Isabell. Dom kommer och stör. Då är det inte Isabell utan Lovisa. Då ser jag att Silke sitter där och kör. Han är fullkomligt genomsvettig. Han är så nervös för han sitter bredvid pappa. Det är det som Erik skrattar åt. Pappa sitter där och är jätteungdomlig. Lovisa och jag sitter bak med Erik. Jag har gett Lovisa mina cigg. Jag vill inte säga att det är mina. Hon sätter sig och röker. Pappa sitter bakåtvänd och babblar. Jag är skitförbannad. Där sitter Lovisa och röker upp mina cigg och jag kan inget säga. När vi kommer fram vill jag ha cigg och säger till Lovisa, ”Rök nu!”

”Nej.”

”Jo för i helvete, det är mina cigg.”

”Ja, just det,” svarar hon när hon kommer på att jag har rätt.”

Jag känner mig irriterad när jag vaknar! Jag fick inte prova kläder. Farsan var konstig. Silke var nervös. Erik skrattade och Lovisa rökte!

Ann säger att prova kläder kan vara som att prova roller, det man visar utåt, av sig själv. Jag kan spela roller. Jag har övertalningsförmåga. Om jag till exempel är arg, då gör jag det till en roll. Om jag skriker när jag är arg på riktigt, då vet man inte vad som skulle kunna hända. Jag vill veta att saker är som dom ska. Allt blir lättare om man vet hur långt man kan gå. Jag gillar verkligen inte drömmen. Alla kommer och stör! Ann säger att personerna i drömmar kan var olika delar eller roller i mig som sliter och drar på olika sätt.

Jag tycker det är så i verkligheten att jag slits mellan olika människor. Jag bor redan nu mycket hos min syster. Jag vill vara med Silke och jag vill vara med min syster. Mamma vill ha mig hemma och sen har jag andra kompisar. Alla drar i mig. Och sen när jag kommer hem är dom tjuriga i alla fall.

Men när det gäller tider och sånt är det bättre nu. De ger mig inga tider utan kör på stilen ”Vi bryr oss inte.” Och ber de mig någon gång komma hem tidigt, då kan jag göra det.

Om jag inte får som jag vill kan jag sitta i köket, sucka och stöna, inte äta tills dom till slut säger ”men gå till fritidsgården då!”

De kan inte spela på mina skuld känslor längre. De skulle kunna köra med argument men det har de inga.

8. Fredagen den 30 januari

”Alla sagor kommer från min fantasi och de vill komma ut som de är.”

Lovisa

Vår SO-lärare skulle bort idag men dramagruppen träffas i alla fall och vi pratar mera om drömmar. Jag drömmer rätt mycket och tycker det är kul att berätta drömmar.

Annars brukar jag inte prata mycket, särskilt inte om det handlar om mig. Jag har berättat massor för en person, sånt som jag inte berättat för någon annan. Jag vill inte att det ska komma ut.

Andra behöver inte veta hur jag tänker. Det har inte någon annan något intresse av. De är väl inte intresserade av mig. Men med drömmar är det en annan sak.

Det är som på svenskan när jag inte vill skriva en saga. Då sitter jag bara och leker med telefonen till exempel. Jag kan inte skriva en saga på något sätt som någon annan bestämmer. Men när Ann säger att jag får skriva som jag vill då kan jag skriva en saga, en psyksaga t ex.

Jag tror att alla sagor kommer från min fantasi och de vill komma ut som de är. Om någon annan säger att jag ska skriva om en bil så måste jag göra det på mitt speciella sätt, t ex en gul bil. Jag försöker göra det på mitt sätt men går inte det så slutar jag.

Men när jag får en bra idé då måste jag säga den.

Och drömmarna kommer ju från min egen fantasi och dem berättar jag gärna.

I natt har jag drömt flera drömmar.

Den första kallar jag ”läskigt på vinden” när Ann vill att jag ska ge den ett namn.

”Jag är i ett hus. På vinden är det ett jätteläskigt rum. Jag ska gå in där. Jag ska kolla om det är något läskigt. Men jag vågar inte ens titta in genom fönstret som är på dörren. Det är något där inne. Andra säger att det är något där. Jag ser något. Då blir jag jätterädd. Det är någon alien, typ som i ”Arkiv X”. Jag springer bort från vinden.”

Jag känner mig jätterädd när jag vaknar.

I drömmen är jag rädd och det kan jag berätta men annars kan jag bara berätta om en känsla, inte visa den. Som t ex när Erik och Silke bildade hög på mig så sa jag till.

”Silke, lägg av, jag får panik.” Men han fattade inte att jag menade det.

Jag är jämt glad utåt men inte inåt. Men jag är inte så ledsen heller, kanske tre fjärdedelar glad och en fjärdedel ledsen.

Den andra drömmen får heta ”Åka MC är roligt.”

”Jag åker motorcykel. Jag är på en väg. Jag har inte körkort. Jag åker bort på landsvägen. Det är lerigt. Jag tänker, ”Här kan polisen komma, bäst jag åker härifrån.” Jag åker till stan. Då tänker jag att här är ju ännu troligare att polisen kommer. Då åker jag tillbaka. Plötsligt blir det natt. Jag förstår inte hur lyset på motorcykeln fungerar. Sen får jag på lyset en gång. Då kommer en bil, då stänger jag av det, för det ska man ju. Jag vet inte hur man blinkar, vet inte funktionerna på motorcykeln.

Det blir ljusare. Jag åker tillbaka till stan. Jag åker på rätt sida av vägen, till höger. Jag möter tre bilar, två av dem på deras rätta sida. Det kommer en lastbil också bakom de två. En bil åker rätt mot mig. Jag tänker, ”Åker jag på fel sida?” ”Är jag dum i huvudet?” Nej jag åker på rätt sida. Jag kommer förbi, mellan bilarna. Då pustar jag ut.”

Jag har ingen särskild känsla när jag vaknar.

Ann berättar att när man drömmer om fordon kan det handla om hur man tar sig fram i livet, så hon säger att jag ska fundera på vad en motorcykel betyder för mig, och sen säger hon att drömmen verkar handla om hur jag löser problem.

Jag löser problem genom att tänka. Jag tänker jämt. Jag tänker, ”Varför gjorde jag så?” ”Hur blir det då?” Om jag var där nu, vad skulle jag göra?” Jag tänker och jag tycker om folk som tänker. Jag tycker vad jag tycker och vet vad jag tycker fast jag kanske inte berättar det. Det jag berättar ska vara sant.

9. Fredagen den 6 februari

”Var faan är alla?”

Isabell

När klockan är strax efter ett i dag så sitter bara jag och Hanna i cafeterian. Både Herb och Penny är sjuka. Nasta och Per är i salen på SO-lektion. Det är nåt speciellt som dom vill vara med på i dag. Lovisa och Edit är ute och röker.

Jag ville inte vara med på dramat först. I våras var jag med en gång med tjejgruppen. Då skulle alla tänka ut vilken önskeroll dom ville spela och sen klädde dom ut sig och gick omkring i aulan och pratade med varandra. Efter ett tag blev det en himla röra tyckte jag. Det var alldeles för stökigt för mig. Jag satt i ett hörn, hopkrupen och tyckte det var hemskt. Jag tycker om att prata med Ann om allt möjligt och berätta drömmar men det här ville jag inte vara med på.

Jag är humörsmänniska. Jag kan vara hur glad och pigg som helst och sen kan jag snabbt bli trött med attityden ”snälla, var tyst, jag orkar inte”.

Jag hoppar omkring, jätteglad, pratar med folk. Sen behöver jag bara sätta mig så blir jag trött. Ibland är jag så trött så jag blir skitförbannad. Folk ser mig som glad så när jag blir ledsen så undrar dom. ”Du som jämt är så glad.”

Det är i skolan som jag är trött.

Vissa stunder är jag ”sjuk i huvudet”, hoppar runt, men sen ibland är jag ordentlig, då jobbar jag. Då kan jag tänka att det har med kläderna att göra.

Jag har börjat med lite ordentligare kläder, lite mer tajta byxor. När jag kommer hem får jag panik och byter. Jag vet inte varför jag har ändrat stil. Jag har blivit mer ordentlig hemma också. Jag städar mitt rum, städar huset, bakar.

Jag tror det är för att jag har träffat Edin. Det blir mer roligt att städa. Jag ser skiten som är. Förut såg jag den inte. ”Det ska vara så här” tänkte jag bara.

I skolan blir jag trött så fort jag kommer hit. Det är något konstigt med det.

Alla är så nyfikna. Man kan inte få göra som man vill. Alla ska följa med en och röka. Jag kan inte vara mig själv. Om jag är ledsen kommer alla och frågar ”Isabell, vad är det med dig?” Då måste jag förklara. Ibland kan jag säga ”Det handlar om den. Det är nog.”

Men ibland pratar jag för mycket. Munnen pratar först och så tänker jag sen. Då blir det fel och går inte att göra o gjort och då ångrar jag mig om det är något jag inte får säga. Ibland vill jag prata och måste prata, sen bara vill jag inte prata.

Folk som tjarar kan jag bli arg på om de irriterar mig när jag är trött. ”Kan du sluta!” säger jag men de fortsätter.

Det är när jag är trött som jag hoppar omkring för att bli pigg. Då får jag skäll och sätter mig och somnar.

I höstas när den här gruppen skulle börja ville jag vara med igen och jag är med i tjejgruppen på måndagar också. Vi pratade om det med min mamma och hon tycker också att jag ska vara med.

Jag är oftast blyg, men det beror på vem jag träffar. Om jag träffar någon i min egen ålder går det bra. Om jag är på skojhumör kan jag prata med vem som helst.

Vi sitter i cafeterian och väntar ett tag, Ann, Hanna och jag. Sen blir Ann sur eftersom inte Lovisa och Edit kommer fast de bara står ute och röker. Så Hanna går på SO-lektionen. Hon gillar SO. Hon är duktig.

Ann och jag går och pratar. Jag har skolkat från svenskan . Vi är ett gäng i klassen som har Ann i svenska. Vi har valt det. Jag orkar oftast ingenting. Jag får vara med min SO-lärare ibland. Honom tycker jag mycket om. Jag får vara med honom och hjälpa till i biblioteket och sen kan jag skriva på min fackuppsats. Det blir inte så mycket gjort. Ann hjälper mig också.

Några gånger när vi höll på med Strindberg och sånt och Ann pratade och alla tyckte det var tråkigt så antecknade jag och då bjöd de andra på fika sen. Det var kul. Jag skrev som bara den. Ann fattade nog det där på slutet men då var det ju gjort och alla var glada. Edit, som kan säga vad som helst sa en av dom lektionerna till Ann,

”Ann, tror du att någon tycker det här är intressant?” med ett riktigt drypande tonfall. Hon vågar säga sånt. Fast hon drygar sig mest. Hon vill ju också vara med Ann och ha svenska och Ann blir inte arg på henne för såna saker. Hon svarar någott tillbaka bara. Och så skrattar Edit.

Jag är rätt snäll. Jag har aldrig hört någon som har snackat skit om mig. Jag kollar jämt men har aldrig hört någon som har gjort det.

Man ska behandla alla lika. Man ska behandla andra som man själv vill bli behandlad.

Jag beundrar de som vågar säga emot, säga ifrån. Det kan inte jag. Om jag gör det så får jag dåligt samvete.

När Ann och jag sitter i vårt rum och pratar så kommer Lovisa och Edit och går förbi. Dom vill att vi ska ha drama men Ann säger att det är för sent och att hon och jag pratar nu och ska prata färdigt. Dom går men är arga. Vi fortsätter att prata men sen när vi är klara går Ann och pratar med Lovisa och Edit.

Edit

När Lovisa och jag har rökt klart går vi till cafeterian och där är det tomt! ”Var faan är alla?” undrar jag och Lovisa och jag drar iväg för att leta. Vi har ju bara stått och rökt som vi alltid gör och vi brukar komma in lite när alla har börjat. Det är inget konstigt med det.

Till slut hittar vi Ann med Isabell i konferensrummet där dom brukar sitta och prata. Vi knackar på och tittar in.

”Vi har ju dramalektion, vad gör ni här?”

”När klockan var 17 över ett hade ingen av er kommit och ni vet exakt när vi börjar så då tog jag Isabell istället.” svarar Ann ganska vasst.

”Jamen dramalektion har vi, då kan du väl inte ha en elev!”

”Vi behövde prata och ni var inte där, ska vi bara sitta och slösa bort tiden då?”

”Men nu är vi här då får du väl skippa pratet och komma!” Nu börjar jag bli förbannad, hon tänker tydligen inte ha drama med oss idag. Det är orättvist och jag hatar det. Jag kan acceptera det om det finns någon logisk förklaring. Det ska vara fakta. Jag kämpar så mycket jag kan och om det inte funkar så skiter jag i det. Jag kämpar stenhårt åt alla håll.

”Jag kommer när vi har pratat färdigt, kom ihåg att det är ni som har gjort så att det har blivit så här idag. Jag tänker inte bara lämna en elev för att ni råkar komma nu!” Hon börjar också bli förbannad.

Man kan bråka med Ann. Hon lyssnar ordentligt och sen försöker hon fundera ut vad som är rätt och oftast vet väl alla när vi väl har diskuterat klart vad som är mest rättvist. Men hon ger sig aldrig om hon väl tycker en sak även om hon är djäkligt tålmodig och försöker kompromissa. Hon kan också göra som jag, vara väldigt rå och rolig fast hon oftast verkar vimsig och lyssnar på alla och är snäll hela tiden. Men idag är hon klart sur!

”Skit i det då!” Lovisa och jag går därifrån ner till cafeterian.

Vi sitter och hänger i trappen när Ann kommer. Vi sätter oss och pratar med henne. Egentligen är jag fortfarande förbannad men jag vill ha drama och hon ska inte bara komma och ta bort det. Jag gillar inte när folk säger sin åsikt med ord. De ska visa att det är på riktigt. Och om vi har en grupp i drama på fredagar så ska vi ha det. Då kan inte det plötsligt ändras.

Skolan är inte alltid så jäkla kul, men det får man räkna med. Alla kan ju inte få som dom vill. Men ibland känns det som om jag aldrig ska få som jag vill, som med tyskan, men det är ju inte lärarnas fel. Jag försöker göra det bästa av situationen. Det är ingen idé att gnälla. Om det är trist på någon lektion så hittar jag någon att prata med lite. Det finns ämnen som jag hatar men jag går dit ändå. ”Varför anstränga sig i onödan när det finns så mycket annat som tar ens energi?” Så brukar jag tänka, men drama är kul och det ska vi ha.

Ann säger igen att som hon ser det så är det vi som väljer bort dramat när vi skiter i tiden. Men vi visste ju inte att alla var borta. Vi trodde att de hade börjat som vanligt. Ingen kom och sa till heller. Jag brukar visserligen ta ansvar för mig själv, inte alltid, men ofta. Jag förväntar mig inte att andra ska göra saker. Men hur skulle vi kunna veta att allt var ändrat? Då hade vi väl kommit

in, om någon sagt till. Ann tycker inte att hon ska tjata på oss. Men någon brukar hojta att vi har börjat. Jag tror hon ville prata med Isabell och så satt hon och surnade till och sa inte till oss fast hon visste att vi var alldeles i närheten.

I alla fall, när vi har diskuterat klart så bestämmer vi att vi alltid har drama på fredagarna om det är OK för vår SO-lärare och det inte är prov eller något annat som han måste göra med oss på fredagen. Det spelar ingen roll om det är en elev eller alla åtta. Vi är i den sal vi ska vara och har drama, så blir det inga missförstånd eller orättvisor. Det tar ett tag att komma fram till det. Vi är rätt sura från början allihop. Fast Lovisa säger inte så mycket som vanligt. När vi går därifrån känns det rätt OK i alla fall.

10. Fredagen den 13 februari

”Edit är iskall. Hon vinner över alla i arga leken.”

Ann

Jag känner mig ofta laddad och förväntansfull när jag ska ha den här fredagsgruppen. Jag är ibland nervös för att det ska bli alltför splittrat och att deltagarna ska tappa intresset. Oftast ser jag fram emot timmen som veckans höjdpunkt eftersom det alltid är spännande att träffa dessa elever och det mesta är oförutsägbart men ger mycket tillbaka. Det är ofta en sorts varanngångsfenomen att ha drama på det sättet som jag har det, med psykodramats attityd men sällan med klassiska psykodraman med en huvudperson och rollbyten. Ena gången är stämningen i gruppen flamsig eller kanske okoncentrerat gnällig för att gången efter vara seriös och stillsamt fokuserad.

I dag tänker jag prata om villkoren för de här lektionerna och känner mig beslutsamt lugn. Jag ger inte mycket utrymme för diskussion men berättar, tillsammans med Edit, om förra veckans bråk. Vi berättar att det som gäller är att dramalektionen alltid kommer i första hand och att alla personer är lika viktiga. Kommer en på lektionen så har vi den. Jag tar också ett extra prat om tiden, att vi börjar klockan ett och att var och en får hålla reda på det. Det finns en gräns när jag inte längre är intresserad av att släppa in någon som inte bryr sig om när gruppen börjar. Jag brukar vara rätt flexibel men idag tar jag i. Jag är inte ens arg, jag bara känner mig fast som en sten.

Ingen har något speciellt att säga medan jag pratar. Några tycker nog att det är skönt att det är utsagt vad som ska gälla. Några andra kanske struntar i det mer eller mindre och tänker att det löser sig och vill börja. Under tiden som jag pratar sitter Penny och leker med en träpinne. Jag vill ha full koncentration just nu så jag tar den bara lugnt utan att fästa någon uppmärksamhet på den. Han försöker ta den tillbaka men jag pratar på och håller fast.

Per

Ann pratar på om regler och sånt. Penny sitter och plockar med något som vanligt. Tydligt så kom Edit och Lovisa försent och missade dramat förra veckan för att Ann satt och pratade med Isabell. Det är deras problem, jag bryr mig inte så mycket. Tydligt har Ann tagit Pennys stav eller vad det är för han tar loss den från hennes hand. Fast han säger ingenting han heller. Han lyckas inte ta den. Ann håller fast men hon låtsas som ingenting. Nu har hon pratat klart om hur vi ska göra men hon släpper inte staven som Penny fortfarande försöker lirka loss. Det börjar bli intressant, som en lek. Flera börjar hjälpa Penny men hon släpper inte. Penny vrider staven i hennes hand och hon följer med runt, vrider hela sig runt men håller kvar. Penny är stark. Han vågar verkligen inte ta i ordentligt. Han släpper. Ann bara håller i staven och låter hela handen vridas runt. Penny ger upp. Han är för snäll den grabben.

Ann pratar om mental styrka.

Det har jag.

Jag är nöjd med mig själv. Jag är intelligent, lagom smart. De dumma verkar inte klara jobbet. Jag klarar problem med kreativitet. Jag kan hitta lösningar snabbt, är klartänkt. Jag blir inte stressad som mamma jämt blir med huvudvärk. Jag kan hålla mig kall, lugn. Det är en egenskap jag har, inget jag lärt mig.

Viktigt är att komma någonstans. Det är inte viktigt att bara ha roligt men att få ett jobb där man kan ha roligt. Jag vill jobba som fotograf, med datorer, som teknisk grafiker kanske. Det är därför jag väljer media på gymnasiet. Jag är målmedveten.

Jag beundrar såna som har kommit någonstans, som har blivit det dom vill bli. Som har kämpat hårt och klarat det. Det kan vara skateboardproffs t ex. Det måste vara någon status in det man blir, inte bara något vad som helst som man vill. Någon utmaning måste finnas. Har man talang också är det ju lättare.

Jag skatar för att det är kul. Jag kämpar för att verkligen ha kul. Men det går åt pengar. Att få sponsorer är bättre då kan man ha mera kul men man måste också ställa upp i många tävlingar. Det är kanske inte alltid så kul.

Mitt liv är bra men det skulle kunna bli bättre med mer pengar. Jag löser det genom att skaffa ett sommarjobb. Jag måste ha ett sommarjobb. Jag måste tydligt jobba hårt för att få pengarna för att ha kul.

Men visst har jag den mentala styrkan att klara allt jag förutsätter mig. Det är klart. Man kan ha lite högre krav från början så kanske det i alla fall blir någotsånär bra. Jag tänker t ex ”jag ska fan ha VG i bild!” Jag måste ta mig in på media och skaffa mig ett intressant jobb.

Men än så länge ska jag ha kul. Jag ska försöka vara barnslig så länge jag kan. Man ska ha kul så länge man kan. Jag kan vara seriös, prata om allvarliga saker som politik och konstsmak. Att ha kul är viktigt, att vara barnslig men inte omogen: Att vara omogen är t ex att rycka tjejer i håret. Att vara rolig är att göra det som är kul. Men om det blir för mycket skoljobb, om jag får tidsbrist

att klara godkänt. Då tappar jag det barnsliga. Jag sitter själv och pluggar på kvällarna. På det sättet måste jag ta det lite allvarligt. Det går som sagt rätt bra. Skolan är rätt rolig. Man får lära sig nya saker.

Mitt motto är ”Lev för stunden”, nej jag luras. Det är ”Planning for fun”.

Vi provar vår mentala styrka på olika sätt. Jag gillar att testa mig själv med olika saker. Vi går mot varandra två och två och ser när vi är starkast, om vi buffar varandra fysiskt eller när vi har ögonkontakt. Det gäller att fokusera, vara målmedveten.

Edit säger att hon tar en roll. Hon är iskall. Hon vinner över alla i arga leken. Hon och Ann står hur länge som helst och fightas. Penny han bara leker som vanligt. Han kan inte ta det seriöst och se någon i ögonen för att se vem som först skrattar. Han tar inte kampen, han leker istället. Jag håller mig lite passiv.

Vi håller smycken som dinglar löst i handen och Ann säger att vi ska titta på det och hålla det stilla. Sen talar hon om att det snurrar eller pendlar fram och tillbaka. Hos en del, som Isabell följer smycket Ann som om det vore en liten hund. Hon är väldigt känslig sådär, följsam och känner på sig saker. Det beror på vilken fantasi man har. Om man är avslappnad och koncentrerad och föreställer sig att smycket följer det Ann säger går det bättre, även fast man tror att man vill att det ska vara stilla. Viljan har inget att säga till om mot fantasin. Har man ingen fantasi går det förstås sämre att följa. För att lyckas med något där det gäller att vara mentalt stark går det alltså bättre med fantasi än med viljestyrka.

Jag har gjort ett test om jag min hjärna är höger –eller vänsterstyrd. Jag balanserar höger-vänster.

11. Fredagen den 27 februari

”Det är roligast att spela bitchiga roller.”

Hanna

Just nu vet jag inte vad det är med mig. I sjuan jobbade jag inte så jättebra. Efter Valborg då det hände en del började jag jobba och bytte bekantskapskrets. Jag skötte mig till i julas i nian. Nu sköter jag mig inte så bra. Men det är inte Pers fel som man kan tro.

Jag känner ingen respekt längre, för lärare. Förut tänkte jag att ”de kan sin grej” men nu tänker jag ”och?”

Fortfarande finns det saker som jag tycker om och tycker är kul.

Jag fick jättebra betyg i julas.

Men som ett exempel, jag pallar inte med prov. Jag klarar exempelvis inte VG i matte. Jag och matte går inte ihop. SO är min grej, det kan jag.

Efter jul samlade jag all ilska på en grej -matte, och då blev jag totalt dum. Jag såg inte ens ett behov av att tänka.

Jag är arg på mig själv, känner mig respektlös och kall. Men jag får skuld känslor gentemot matteläraren om jag kommer för sent till matten, eller för allt jag gör fel, när jag gör lärarna besvikna. Jag vet vad jag kan men sen misslyckas jag på matte eller kanske svenska.

”Hanna du skriver inte så bra.” sa nån och så sjönk jag där.

Sen fick jag MVG i svenska

”Men hallå, varför då? Varför jag? Hurdå?”

Så känner jag om det gäller ett ämne där jag är osäker på min förmåga.

Men inte SO. Där ska jag ha bra betyg.

Självkänslan är inte på topp. En liten grej kan få den att sjunka långt!

Då mår jag inte bra! Jag kan bli hängig, få ont i magen, ont i huvudet, eller bli totalt nonchalant.

Men jag vill inte visa det, jag vill inte drabba andra.

Det här handlar om mig och det ska jag klara själv. Jag ska kunna bygga upp mig själv.

Då engagerar jag mig inte i andra. Jag kan t o m skjuta bort dem.

Jag måste komma till botten för att kunna komma igen.

Men andra är det synd om. Dom vill jag inte ska hamna där. Själv lider jag och sen blir allt bra.

Men jag vill inte låta de andra komma ner så långt, det blir för synd om dem då. På det sättet kan man säga att jag ser ner lite på dem jag hjälper.

Just nu är jag nere och det har att göra med hur det är hemma just nu. Jag sköter inte skolan, jag oroar mig.

Nasta låter mig inte gå ner men om hon stoppar mig blir jag irriterad och stoppar henne, om hon inte säger något oerhört smart, då kan det vända och jag lyssnar på henne.

För jag blir oerhört imponerad av folk som är duktiga.

Jag trodde vuxna var bättre, med så många års erfarenhet. Det är massor av vuxna jag förlorat respekten för. Som vuxen ska man vara bättre, mer insatt, veta det mesta. De måste ju ändå ha gått igenom saker i sina liv. Då förutsätter jag att de har lärt sig av det. Men människor bara sörjer och sörjer som ett exempel. Sen fattar de ingenting och har inte lärt sig något av det som hänt.

”Suck, förstår ni inte?” tänker jag.

Jag märker att jag tänker så mer och mer. Om det är någon som inte har tänkt på matteläxan eller ens på livet. Då vill inte jag ha med den att göra. Man måste ju tänka för att hitta sig själv som person. Jag nedvärderar dem som inte gör det.

”Men varför fattar du inte vad du är för en person?” tänker jag.

Jag själv tänker så mycket, i förberedande syfte. Mitt motto är att man ska ha tänkt innan.

På dramat kan jag testa mig själv på olika sätt. Dramat handlar om att få erfarenheter av livet hela tiden och att försöka dra lärdom av dem. Vi spelar mycket rollspel och improviserar. Vi brukar berätta och spela drömmar. Vi testar vad vi vet om varandra och vi spelar ibland om oss själva. Vi pratar förstås mycket om allting också. Jag testar både mig själv och ser hur Ann gör som vuxen och ledare.

Idag ska vi göra något som verkligen handlar om att pröva olika situationer. Vi ska spela "Gruppens egen såpa". Vi sätter oss tillsammans och börjar med att prata om vilka personer vi vill ha med och hur de ska höra ihop. Vi bestämmer att allt ska hända på ett företag och sen bestämmer var och en vad den vill göra för roll. En del intriger måste ju bara vara med för att det är en såpa, ju mer komplicerade och udda, desto bättre. Vi försöker få ihop relationerna i storyn med vad vi själva vill spela så att det blir en bra blandning. Lovisa vill spela en städare, så då ser vi till att det passar in. Det måste ju vara några som gillar varandra och andra som avskyr varandra. Dom måste också ha en karaktär i sig själva. Alla vet ju, när vi tänker efter hur en såpa är uppbyggd och det är häftigt att göra den själv. Att sitta och fundera ut rollerna tar rätt lång tid och är nästan lika kul som att spela, men några blir rastlösa och vill sätta igång och se vad som händer. Man kan alltid ändra sin karaktär lite om den blir trist eller om den inte passar in. Edit och Penny är nog dom som snabbast vill börja spela, och Lovisa kanske.

När jag tänker efter så är nog utklädningen det som tar längst tid. Alla provar kläder och far runt och provar sin roll utan att vi börjar spelet egentligen, ett bra tag.

För att allt ska funka från början har Ann gjort i ordning scener så att allt ska komma igång. Hon tjuvar alltid om att vi måste se till att det finns en spänning i de olika spelen vi gör. Antingen får det vara något som är oklart eller någon sorts konflikt mellan personer eller också inom en person. "Trevlig julafton" där alla är glada och snälla hela tiden är urtrist både att spela och titta på efter fem sekunder, säger hon. Vi tänker väl mest på vad det är för roller som är häftiga att spela. Och är det någon som fått en väldigt snäll roll så blir det faktiskt så att den tröttnar eller vill byta roll. Det är konstigt men det är roligast att spela "bitchiga" roller.

Vi börjar första scenen med att två personer smider planer. Så står det på Anns lapp. Nästa scen är att två andra personer ska ut på en resa. I scen tre blir ytterligare två osams med varandra och sen har två stycken haft något fuffens för sig. Allt det här läser Ann upp och annonserar scenerna tills alla har varit uppe och gjort något. Vilka det blir är en slump, det är roligast så. Vi har numrerat personerna och så säger Ann bara siffror på vem som ska upp.

Efter ett tag struntar vi i förutbestämda scener för nu är spelet igång och alla är inblandade på något sätt. Då är vi inte bara två och två på scenen utan alla som behövs och vill är igång. Om det blir för rörigt föreslår Ann scenbyte eller ställer någon fråga så att alla spelar om samma sak. Ibland ger hon instruktioner till den som vill det och får på så sätt in nya hemligheter in i spelet.

Sen slutar allt lyckligt förstås och alla olika handlingar och konflikter reder upp sig. Det är en äkta såpa!

Isabell

Idag tittar jag mest på. Jag är med lite grann men när alla börjar springa och prova kläder och skrika då är det precis som första gången jag var på dramat och bara kände mig trött och liten. Men jag är med mera nuförtiden. Och här på dramat kan jag vara som jag vill. Alla behöver inte tjata hela tiden om varför jag inte är glad. Och ibland är det bra stämning som jag rycks med i.

Jag är väldigt känslig för olika stämningar och vad folk tycker. Men som i Norrköping på disco känner jag dem i kassan. De tycker om mig. Det är härlig stämning där. Jag älskar när det är mycket folk, att lära känna nya människor. På discon är jag inte blyg. Där är man som man är. Men när jag till exempel träffar min pojkväns syster kan jag inte säga någonting fast jag tycker att hon är snäll.

Jag tycker om att sitta där det är mycket folk och titta. Man ser på dom hur dom är. Det är en sak som är kul med dramet.

Men idag är det rätt psyk. Jag är livrädd för allt som kan verka psyk. Jag brukar drömma om det till och med. Alla i gruppen brukar skoja om psyk. Edit brukar ofta leka psyk, men jag tycker det är obehagligt.

Häromnatten drömde jag om en massa personer i ett hus. Det är ungefär som ett psykhem som det kan se ut på filmer. Vi gör en massa rörelser till en sång. Det är konstigt ungefär som om jag vore psykiskt sjuk.

Och för några veckor sen i början av terminen drömde jag en lång dröm som också handlade om att vara psykiskt sjuk. Den har jag berättat för Ann.

”Jag och Jenny ska åka och hälsa på en kille i Stockholm, en svensk kille med ljust hår. Jag känner honom inte. Vi är redan där. Jag ska gå ut i köket. Han ska gå och säga Jenny någonting. När vi möts stöter jag emot hans hand. Han går bakom mig och håller om mig. Det känns varmt och härligt. Jag ser händerna i närbild.

Sen ska vi gå och handla. Vi går in som i en affär. Jenny och han går på toa. Jag ska ut och röka. Ute ser jag några jag känner. Jag tänker att Jenny och killen nog gått. Det står två killar där ute, läskiga, som om de vore maffian som har letat efter mig. De går mot mig. Det är jätteäckligt. Jag vänder mig om. Jag känner hur de kommer närmare. Jag försöker leta efter Jenny och killen. Jag träffar en liten kille som jag frågar varför han är i Stockholm. Jag känner honom. Han svarar att han är och hälsar på sin mormor. Vi pratar lite.

Så kommer jag som till en båt, den främre delen. Där är killen, Jenny och några kompisar som jag inte träffat. Jag sätter mig hos dom. En av kompisarna ligger bredvid mig. Killen som jag är ihop med sitter ovanför. Killen som ligger tafsar på mitt ben. Min kille blir skitförbannad och säger till. Jag säger också till honom att ta bort handen. Jag frågar vart vi ska. ”Vi ska gå och handla,” svarar dom. Vi måste åka över en sjö. Båten går. Det är värsta stormen. Då står min SO-lärare där på en trappa och håller sig i. Jag har inget att hålla mig i. Jag står på en bänk. Jag vinglar. Vågorna är skithöga. SO-läraren ramlar i. Vågorna går bort så att de kunde tagit in honom i båten igen. Jag ropar, ”Hämta hjälp!”. Anders i klassen springer förbi och hämtar hjälp. Värsta räddningsbåten kommer. Min lärare simmar dit lite lugnt och sen går han upp på båten igen. Så är vi på andra sidan. Jag känner igen mig. Det är ju Rissne. Men egentligen är det en plats där jag har varit i en annan dröm.

Vi är tillbaka i killens lägenhet. Jag kommer till vardagsrummet. Där sitter en massa vuxna. Jag tänker, ”Vad gör dom där?”

”Du fattar va?” säger killen

”Vadå?”

”Jag bor inte här. Jag bor i en villa.”

Jag är chockad för han har ljugit för mig. Jag ska hälsa på de vuxna. Jag kommer till en ljushårig tjej. Hon har inga fingrar. Hon är äcklig,nojig i huvudet. Hon tar mig i handleden. Hon vill inte släppa. Jag är livrädd för psykiskt störda. Sen släpper hon mig.

Han har lånat lägenheten av de här människorna. Jag hälsar på alla. Jag kommer till någon som kände mina föräldrar och mig som liten. Jag går ut.

Linus Andersson från parallellklassen kommer. Jag går som vid havet, vid en massa stenar. Han frågar vart jag ska. Killen kommer. Jag frågar vart han ska.

”Jag ska hem till mitt hus,” svarar han, ”Vill du följa med?”

Jenny är borta.

Jag följer med. Han är snäll mot mig.”

Det som är äckligt i den här drömmen är den vidriga tjejen. Hon som kommer när killen ljuger för mig om lägenheten. Förutom maffiakillarna som också är äckliga är det en bra dröm. Killen är ändå snäll till slut och Min älsklingslärare blir räddad.

12. Fredagen den 13 mars

”Det går inte att förklara psyk seriöst.”

Herb

Förra veckan hade vi prov och då hade vi inget drama. Några blev sura men jag ska försöka gå ut skolan och få bra betyg på gymnasiet.

Jag skulle vilja åka skateboard mera men för framtiden är skolan viktig.

Jag vill ha bra betyg även om jag tycker att det är tråkigt att läsa. Men jag jobbar inte så bra, jag läser inte på så bra. Jag läser för Godkänt. Det är olika i olika ämnen vad jag får för betyg. Där det är tråkigt där blir det G.

Jag tvingar mig själv att läsa när vi har prov. Jag tänker inte efter, jag bara åker hem de dagar jag har prov dagen efter. Så får det bli skateboard nästa dag i stället. Jag läser på en enda dag och sen kan jag allt och då läser jag på högst en, eller en och en halv timme. Jag skulle kunna få bättre betyg än dom jag har men jag orkar inte.

Jag vill komma in på ett bra gymnasium.

Alla kan väl jobba och få bra betyg om dom vill tror jag. Per gör likadant som jag, han pluggar när det verkligen behövs, men Penny han skolkar en del och orkar inte plugga alls för det mesta. Men jag planerar aldrig. Jag tar dagarna som de kommer. Prov läser jag t ex på dagen innan. Jag är trött på morgonen. Jag kan inte gå upp på morgonen. Jag är uppe till sent på natten. Jag springer till bussen varje morgon.

Men jag är noga med vissa saker. Som när man bygger i träslöjden. Då ska man bygga noga, det ska inte vara någon liten kant som sticker ut utanför, som en del tycker inte spelar någon roll. Som när jag ska köpa en ny bräda. Då kollar jag allt på alla ställen. Då är jag mycket noga.

Annars är det skateboard som är det viktigaste för mig. Det är det som jag gör på dagarna. Jag kan inte tänka mig att göra något annat. Jag åker för att det är kul. Jag är inte proffs men bra.

Om man har ett bra liv beror på om man har det bra hemma och det har jag och då är det min sak om jag är nöjd. Familjen är viktig.
Att träffa en tjej vore kul.

Jag är med på dramat för att mina kompisar är med.

Idag vill Ann att vi ska spela vad vi menar med ”psyk”. Penny säger ofta ”det här är psyk Ann” och så vill han göra något annat. Det är ingen som vill spela vad psyk är. Det är också psyk. Så vi sitter bara och pratar om det en stund. Sen pratar dom andra om svenskan. Jag är inte med i den gruppen som Ann har i svenska. Jag jobbar hellre för mig själv i klassen. Jag behöver ingen extra hjälp eller är trött på skolan på samma sätt som en del av dom andra. Per och Nasta är inte heller med i den gruppen.

”Vi gör nåt kul istället” säger Edit och när Ann frågar vad som är kul så säger jag charader. Det gör vi ibland och det är kul både att göra och att gissa vad dom andra imiterar.

Sen gör vi också någonting med lappar där man får dra en lapp och göra ett kort spel om två som möter varandra och den ena betar sig lite lustigt. Som att en är lärare som ska fråga varför eleven kommit försent och eleven sitter och somnar hela tiden. Sånt brukar vara jättekul och det är ganska kul, men det är ingen riktig fart på dramat idag. Det är det där med psyk. Det går inte att förklara sånt seriöst, då blir det något annat töntigt av det. Det bara är, av sig självt, när det passar.

13. Fredagen den 27 mars

”Den som skapar överlever.”

Ann

Idag pratar jag med gruppen om min idé om att var och en måste hitta olika sätt att komma till uttryck. Och att det gäller att respektera vilka sätt som passar olika människor. Jag litar på att det finns en mening även i, för mig obegripliga sätt att kommunicera. Om jag förutsätter en mening och anstränger mig för att förstå, så blir oftast uttrycket allt tydligare och möjligt att begripa. Det tror jag är en av de viktigaste grunderna för mig som lärare, att lyssna på alla uttryck och få igång kommunikation. Många talanger inom olika områden kommer fram på det sättet. Det speciella med var och en blir synligt och skapandet är igång. Och i och med det, det egna ansvaret. Skaparprocessen är en aktiv rörelse. Jag märker ofta hur ungdomar, som inte tar vara på sin skaparkraft sätter igång olika intriger och trassel om det är för lugnt och till slut långtråkigt. Jag ser också hur tacksamt det är att sätta igång kommunikation eller projekt som kräver eget tänkande.

Jag betonar att man kan bli sjuk om man inte får möjlighet att uttrycka tankar och känslor. Däremot har jag lagt ner tankarna om att det är vissa uttryck som är viktigare än andra för olika personer. Då är jag ju själv inne och manipulerar, trots att jag säger med ord att det viktigaste är att inte censurera uttrycket utan att erkänna alla sidor finns, även de destruktiva, för att skapandet ska leva fritt. Att erkänna att vi har möjligheter till destruktivitet är det enda vi kan göra för att kunna kontrollera den så att den inte lever sitt eget liv utan att vi är medvetna om den. Vi arbetar mycket med att prova olika roller i alla upptänkliga överraskande situationer för att få tillgång till många möjligheter till aktion. I olika situationer behövs spontanitet och förmåga att reagera med känsla för andra människor. Vi behöver få olika perspektiv på det som händer. Det är lätt att bli låst och alltid ta till samma sätt som tidigare att lösa svårigheter. ”Den som skapar överlever” sa Moreno, psykodramats grundare och det mottot försöker vi ta vara på.

Idag vill jag leka med olika känslouttryck och roller.

Vi gör en övning där en person står i handelsboden och ska sälja specerivaror. Den som handlar ber vänligt om tre olika saker och svänger sedan helt om i temperamentet och skäller fullständigt ut bodbiträdet, som i sin tur tackar mycket vänligt för att också avsluta i raseri och svordomar mot kunden. Känslösvängningarna ska gå snabbt mellan de olika ytterligheterna och alla provar båda rollerna i en kedja. Det är en kul övning men det är svårt att stå och svära fast det är ”på låtsas”.

Det här är en typisk övning som Penny tycker är ”psyk” märker jag. Det är pinsamt att visa känsloutryck så starkt.

Då är det roligare med ”kön”. Alla står i en kö och jag delar ut lappar där alla är tomma utom två. På den ena kan det stå ”du är allergisk och klarar inte cigarettrök”, och på den andra ”du tar upp en cigarett och börjar röka häftigt”. Det kan också stå ”du är hemlig polis” på den ena och ”du ska råna banken” på den andra. Det går att använda alla typer av meddelanden där två personer ingår, från rena lekar till allvarliga dilemman där civilkuraget provas. Den ena personen börjar agera och den andra svarar på något sätt. Resten av kön får blanda sig i också. Alla tycker det är roligast att få en lapp med text på. Och överraskningsmomentet innan man ser sin lapp är roligt i sig. Edit blir sur när hon misslyckas att lura till sig en lapp med text efter flera omgångar där hon inte fått något meddelande. Men jag har många lappar och ser till att scenerna är korta och att alla någon gång får agera aktivt från början.

Nästan ännu mer entusiasm blir det när jag tar fram ”två-och-två-lapparna”. I den övningen agerar alla samtidigt. Alla sitter två och två med partnern mitt emot. Jag visar lappar så att den ena i paret kan se. Jag talar om vilken relation de båda i paret har till varandra och vem som är vem. På lappen kan stå ”du är son i huset och behöver verkligen låna 200 kr av din mamma trots att du fick månadspeng i går” eller ”du såg din kompis med din tjej/kille på stan igår”. Nu är alla väldigt aktiva. Scenerna är korta och jag ser till att alla byter partner ofta. Jag har hittat på texterna men de måste passa gruppen även om de kan innehålla allt man kan tänka sig av konflikter. Gruppen kan också hitta på vartefter, det är roligt att vara den som hittar på.

Det finns hur många möjligheter som helst till spontanitetsövningar och rollträning. Ibland är det roligt att leka fritt och omväxlande som idag. Ibland är det mer spännande att utveckla rollerna i rollspel och längre spel på olika teman. Och till slut kan vi också pröva oss i vår vardagliga värld och spela verkliga personer och situationer på nya sätt.

14. Fredagen den 3 april

”Vi spelar verkligen ut hur vi tror att killarna förfestar.”

Nasta

Idag gör vi spel om tjejer och killar. Vi tjejer sätter oss och pratar om hur vi tror att killarna pratar och betar sig när dom träffas och förbereder sig inför att gå på fest. Killarna gör likadant men det handlar om hur vi tjejer gör.

Det är intressant att spela andra. Det handlar inte bara om killar och tjejer. Jag är alltid intresserad av att förstå folks reaktioner.

Jag sitter alltid och pratar med mig själv om alla åsikter. Jag har väldigt skiftande åsikter om livet. Jag har ändrat mig sen tidigare. Jag grundar mina åsikter på min erfarenhet av en viss sak. Jag har t ex fått förståelse för främlingsfientlighet. Jag förstår att det ger gemenskap. Jag kan se att det går att svepas med i en rörelse. Men det här är svårt att diskutera med mina vänner. Det blir för stort, för mycket. Många är lata och orkar inte sätta sig in i mitt sätt att fundera. Vad skulle hända om ingenting fanns? Det är bara sällan jag förstår de orden. Det är en speciell känsla som tar över min kropp när jag tänker sådana tankar. Jag får ett slags panik. Men jag kan kontrollera den själv. Jag söker den också när jag är själsligt uttråkad. Jag klarar mig med mina röster i huvudet men jag älskar givande samtal. Jag älskar att någon förstår. Jag vill att de lyssnar på mig och vill att de väntar tills jag är klar. Jag har lärt mig att skilja på vilka människor jag kan prata med på det här sättet och vilka som inte alls förstår.

Mina vänner förstår ibland inte hur jag tänker.

Om t ex någon stör sig på någon som är uppklädd och får uppmärksamhet kan jag tänka att hon är söt, men då vill jag inte säga det och sätta igång en stor diskussion. De förstår inte att jag inte tar det så hårt att jag inte tycker det är något att bråka om.

Jag tycker det är barnsligt att gå och störa sig på människor. Det irriterar mig. Då säger jag ”lägg av!” Då blir det konflikt. Ibland säger jag inget. Det är inget att slösa tid på om de ändå inte förstår vad jag menar.

Jag ångrar väldigt sällan vad jag gjort.

Jag försöker försvara allt även om jag är emot det. Det är en negativ sida hos mig.

Om folk klagar på någon tänker jag: ”Vad fördomsfulla dom är.”

Om man är väldigt mogen ska man acceptera, ex om musik, att allt är musik och att det finns någon som tycker om den. Man måste acceptera den som musik.

Mogenhet är att acceptera allt i världen, att det finns någon som tycker om det. Jag har rätt att säga min åsikt men inte så grovt som ex ”Jag hatar den här musiken.”

Jag hatar att grova till det. Jag har respekt för andra människor. Jag tar åt mig när människor är grova.

Ordet neger är till exempel negativt för mig, men här är det inte alltid negativt har jag märkt.

Om någon säger, ”Jag gillar inte den där negermusiken.” Då säger jag, ”Kan du inte säga det mindre rasistiskt.” Jag tar åt mig av tonfallet.

Eller om någon skriker rätt ut till en vän ”Håll käften!” om man inte gjort något. Om man exempelvis bara sitter och inte fattar en text och någon säger ”Du är så djävla dum i huv’et!” Jag tycker inte om förolämpningar. Jag säger själv inte sånt.

Jag förstår inte att man måste vara så hård och jag säger ifrån om någon annan är det.

Om någon överlägsen förolämpar en underlägsen går jag in och säger ifrån. Jag säger att jag vägrar höra på sånt. Jag visar att jag blir upprörd, och jag vill absolut inte skämta bort det. Om personen då är föraktfull mot mig så vet jag ändå själv att jag sagt något sedan skippar jag den personen.

Jag inser att ondskan måste finnas för att man kan inte vara god om man inte har något att kämpa mot som visar att man faktiskt arbetar för godhet. Annars skulle ju alla vara robotar om det inte fanns ett val, att välja ont eller gott. Jag drömde en djävulsdröm.

”LURAD IGEN

Jag och min bror blir lurade igen.

Vi är ensamma och bor utan föräldrar i en lägenhet. En ung man tar kontakt med oss. Han är oerhört snäll och generös. Han flyttar in. Efter hand förstår jag att han inte är den han utger sig för att vara. Jag förstår att han är övermänsklig, har onda krafter, är djävulen.

Han visar inte det onda. Jag bara anar. Jag bestämmer mig för att inte släppa in honom i huset igen, sista gången han går ut.

Då visar han det onda öppet och visar att han är djävulen.

Jag och min bror är på vakt hela tiden, öppnar inte dörren för någon.

En dag går min bror ut för att skata. När han kommer tillbaka och står lite undanskynd bakom dörren betar han sig konstigt.

Jag tar inte upp dörrkedjan utan frågar genom dörrspringan om han mår bra.

Min bror är blek, tyst och allvarlig men ber att få komma in.

Så fort jag tar upp kedjan förstår jag vad jag gjort men det är redan för sent.

Djävulen står nämligen med en pistol mot min brors huvud. När jag öppnat dörren kommer han fram och Edin, min bror, börjar storgråta av all press. Jag kramar honom. Jag vaknar och känner en enorm rädsla.”

I åttan var jag skoltrött men nu ser jag att man måste ha nedgångar, man måste ha det glada och det sorgliga. Nu efteråt ser jag att det är nödvändigt. Och jag accepterar väldigt lätt att en människa inte är perfekt

Vi spelar verkligen ut hur vi tror att killarna förfestar. Det är ett sätt att överdriva ordentligt och testa andras reaktioner. Det är ju inte om verkliga personer utan om killar i allmänhet. Det är extra kul eftersom killarna sitter och tittar på. Det är riktigt häftigt att sitta som killarna och hänga, spotta snus och snacka om tjejer. Killarna tycker som alltid, nästan, att det är genant att spela och överdriva när det handlar om verkligheten och att dom som dom spelar sitter och tittar på. Men jag tycker att det är ju det som kan få en att uppleva en annan verklighet än den egna och få igång bra diskussioner. Alla ser och får erfarenheter, annars är jag ju tillbaka till att jag måste tänka ut svaren i mitt eget huvud.

I diskussionen efteråt är det intressant att jämföra vad man känner igen av de andras spel och se hur de tror att vi betar oss. Ann uppmanar oss att spela ut de alla värsta fördomarna. Genom att våga överdriva och visa alla fördomar vi bara kan komma på först så är det lättare sen att förstå vad som är fördomar och vad som faktiskt kan stämma. Då blir det också en bra diskussion om vad som verkligen skiljer mellan killar och tjejer, om det nu är något, och vad som är personligt. Jag tycker det är mer intressant att vara unik som person än att leta efter skillnader mellan könen. Det är också bra att erkänna att det finns fördomar och att ingen är perfekt. Om man inte ens erkänner att tankarna finns, hur ska man då kunna kämpa mot fördomar? Jag tycker väldigt

mycket om såna här diskussioner. Jag förstår mig själv genom att prata. Jag kan däremot inte ha för många vänner som jag kan ha djupa samtal med. Men det ska vara någon olik så att jag får nya tankar. Jag tycker om att vara unik bland mina vänner.

15. Fredagen den 24 april

”Jag ser det som att jag ofta testar i drömmarna.”

Hanna

Idag på dramat gör vi en lek där vi testar vad vi vet om vår närmaste kompis. Hela gruppen är ju som ett gäng, det är vårt gäng, men ändå är det så att en del är mer med varandra.

Edit och Lovisa hänger alltid ihop. Här kommer också Isabell in. Killarna håller ihop på fritiden för att dom skatar. I skolan är dom ganska olika och skulle kanske bara vara med varandra för att dom finns i samma klass men som skateboardkompisar har dom valt varandra. Skateboard är livet och det som gör livet kul för dom. Penny säger att inte ens en tjej kan komma mellan honom och brädan och om hon bad honom välja mellan henne och brädan så skulle det bli brädan. Att ha kul på det sättet låter han ingen ta bort.

Annars är Penny en central person i gruppen tror jag. Han är schysst. Man kan prata med honom om allting men om han blir sur så kan han vända alla emot den personen. Han har en sorts utstrålning som jag inte vet var den kommer ifrån. Han är snäll men han kan också hitta på vad som helst. Han vågar allting. Jag vet att han säger om skatingen att han inte har någon tränare men att han gör vad som känns bra inuti. Det är kanske så han alltid gör.

Alla är väldigt olika trots att vi håller ihop allesammans. De som märks mest och är mest utåtriktade är Edit, Penny, Nasta och kanske Per. Jag kan vara blyg och tänker mera än jag pratar. Det gör Lovisa, Herb och Carolin också. Isabell är både inåtvänd och extremt utåtriktad. Hon skiftar nog mest av oss.

Jag tillhör nog dom som planerar sitt liv och det gör Carro och Per också, medan Penny, Edit och Lovisa låter saker hända i stunden. Herb gör också allt i sista minuten. Isabell tänker inte efter så mycket medan Nasta kan vara både planerande, målmedveten och ta saker som dom kommer. Hon är inte så orolig.

Vi löser problem olika också. Lovisa är extrem när det gäller att tänka sig fram till lösningar själv. Jag och Carro är också tänkare. Herb vet jag inte riktigt, men Edit och Penny provar sig fram till det mesta medan Nasta visserligen tänker mycket men hon söker också hela tiden erfarenheter att lära sig av. Isabell och Per tror jag är både tänkare och testare.

Peny är den som tycker sämst om skolan, tror jag. Lovisa gör så lite som möjligt och Isabell orkar inte mycket. Edit tycker inte heller så värst om skolan men hon försöker göra det bästa av den trots allt. Resten av oss tycker både att skolan är viktig men faktiskt också att det kan vara kul och givande ibland.

Det som ändå håller oss samman är nog att vi alla tycker om varandra, kompisar är viktigt och så tycker vi om att leka, vi vågar leka tillsammans, fåna oss, vara ”psyk”. Vi vill ha kul, vi kan vara barnsliga, busiga men utan att vara omogna som Per säger. Vi hittar på saker.

Vi är rätt oberoende och självständiga när det gäller kompistryck till exempel. Carolin pratar ju en del om att hon inte vill såra någon men hon är ändå en stark person och tar tag i sig själv hela tiden. Isabell är ibland alldeles för generös med att låna ut pengar till exempel för att hon inte vill att någon ska bli arg. Men hon kan också säga ifrån.

När det gäller mig själv och att prata så pratar jag med olika människor om olika saker. Mest är det Nasta och Carolin som jag väljer om jag vill få ur mig lite. Jag vet att Nasta söker någon som är som hon, men ändå olik. Hon förstod inte förut att vi kunde prata med varandra. Vi har hittat varandra nu och kan prata om djupa saker. Det finns några personer som jag kan öppna mig inför. Nasta visar sin svaghet. Hon kan säga ”jag har fel”. Då kan jag också öppna mig.

Jag har varit tillsammans med Per i gruppen en tid men efter att det är slut med Per är det superskönt! Jag var så velig innan. Jag visade min osäkerhet och han blev jätteosäker också. Han var jättekonstig efter påsk.

Jag hade oroat mig länge för hur jag skulle göra. I drömmar hade jag varit dum mot honom länge. Men sen när jag sa det till honom att jag ville göra slut då fick jag ett supersjälvförtroende. En stor börda släppte, efteråt kändes allt bra.

Det gick t ex att spela i pjäsen som vi gjorde i psykodramat. Jag hade inte den gamla sårbarheten längre. Jag kunde spela.

Det är en härlig känsla, att inte känna sig svag längre. En känsla av att ingen kan nå mig. Det spelar ingen roll, jag kan vara den jag är. Jag vet ju att jag inte sårar någon om jag är ärlig.

Till slut hade jag stängt av känslorna, innan, när jag väntade på rätt tillfälle att göra slut. Jag kände mig kall. Jag var orolig för att han inte skulle förstå vad jag menade med att göra slut, att jag saknade friheten, att det blev så mycket måsten.

Jag blev så chockad av att allt blev så bra efteråt. Det svåra var att göra det. Jag missbedömde att bara för att vi inte kunde ha så djupa samtal så trodde jag inte att han kunde förstå mig, men så var det inte.

För en gångs skull hade jag dessutom tagit hjälp av andra när jag tyckte det var svårt att veta hur jag skulle göra. Och de sa att allt såg bra ut. Så jag tänkte att ”vi fortsätter väl ett tag till, OK det är säkert rätt”. Men det var fel att dra ut på det.

Nu tänker jag att det var fel att lyssna. Nu är jag själv nöjd. Jag var rädd för att göra honom ledsen. Nu kan jag vara hur kaxig jag vill. Om jag känner personer tillräckligt bra så förstår dom, då vet dom hur jag är. Och jag har just nu ingen så nära som jag kan såra ordentligt.

Nasta är nära men på ett annat sätt. Vi har lika tankar men inte lika känslor. För det är när det handlar om känslor som man är sårbar.

Sårbarhet är för mig när jag öppnar mina känslor. Besvikelse är däremot något man känner för en sak eller en händelse. Någon annan gör något så att jag blir besviken. Om någon når min sårbarhet kan den personen ta ifrån mig självsäkerheten. Om jag lämnar ut mig och mina känslor kan jag bli sårad.

Jag drömde en dröm om sårbarhet tror jag.

”Jag och Nasta går hem till mig efter skolan. Vi tittar på TV. Jag mår dåligt. Jag är yr och svimmar av. Jag ser mig själv ligga på golvet uppifrån. Jag ser Nasta ringa efter en ambulans. Hon sitter vid mig. Jag ser någon ligga där och jag vet att det är jag. Ambulansen kommer. Ambulansföraren är en snygg grabb i 20-årsåldern. Han frågar,
”Hur är det med henne?”

Jag sätter mig upp direkt och är vaken och svarar,

”Det är bra, jättebra!”

”Men vi måste ta med dig i ambulansen, hon ringde ju, det måste vara nåt.”

Vi åker. Jag börjar tappa massor av blod i hela ambulansen. Jag vet inte varifrån blodet kommer bara att det kommer massor hela tiden.

Ambulansföraren blir jättenervös, hispig, han vill att det ska gå bra.

Han sätter en grej på nacken för att ge mig blod. Jag får säkert tre påsar med blod. Men det gör så djäkla ont den här grejen han sätter i nacken. Men jag slutar att tappa blod. Allt är som vanligt igen.

ny scen

Det är nästa dag. Jag är nere vid Östermalmshallen. Ambulansföraren kommer. Han säger,

”Jag vet vad det är. Du kommer att få det här var 10-15de timme. Jag måste ta med dig.”

”Ja men jag är ju bra.”

”Men för ditt eget bästa, jag har en säker prognos.”

Vi åker. Och han har rätt. Jag blöder igen. Det kommer massor av blod. Men jag vill inte ha den där grejen i nacken. Det gör så ont. Jag vill ha den i handleden som man brukar. Och jag får det och då gör det inte ont. Jag blir arg, varför gjorde han inte så tidigare? Jag får massor av blod, ungefär fem blodpåsar.

Ambulansföraren vet mitt namn. Han sitter där och är jätteorolig. Jag vill därifrån. Det är bra nu.”

I drömmen ser någon annan att jag mår dåligt och tappar blod. Det tycker jag inte om. Och han säger att det kommer att hända om och om igen. Jag ser det som att jag ofta testar i drömmarna vad som kan hända om jag gör på olika sätt. I den här drömmen vill jag ju verkligen inte visa att jag är skadad, men det verkar farligt att inte visa det. Nasta är den som ser till att det kommer ut.

Jag drömde också en rolig dröm om djupa samtal.

”Vi, Jonte som är min systers pojkvän och jag sitter vid köksbordet och funderar. Vi är ensamma hemma. Vi sitter och funderar på vad vi ska göra för mat. Familjen, min mamma, pappa och min syster, har lämnat oss och är inte hemma. Det är lite konstigt. Vi kommer inte på någon bra mat att göra. Vi har stendjupa samtal. Det har vi även i verkligheten så det här känns som verklighet och inte som en dröm. Vi snackar om det mesta. Vi snackar om att vara seriösa.

Jonte säger,

”Men det är seriöst att ha räkor.”

Jo det är seriöst för då är det allvarligt. Med räkor just. Då menar man nåt allvarligt.

Det finns räkor i kylskåpet. Vi skalar och förbereder och gör någon sås. Vi ska prompt dricka fanta till. För då blir det inte totalseriöst.

För om man ska flirta då ska det ju vara räkor och vin. Så nu måste det bli fanta. Vi två ska ju bara prata.

Det tar jättelång tid att förbereda maten. Vi pratar samtidigt. Han kommer in på att det är svårare för grabbar att vara seriösa. Det är flickor som ska vara det. Jag håller inte med om det. Jag tror visst att grabbar kan vara seriösa. Han leder samtalet dit han vill. Han drar upp olika punkter. För att jag ska få rätt måste jag argumentera mycket. Jag blir arg för att jag hela tiden måste försvara min åsikt.”

Precis när vi ska sätta oss till bords slutar drömmen. Och när jag vaknar tänker jag på att min syster blir lite sur när vi pratar sådär. Men det är tydligen så att jag har gränser även i drömmen eftersom fantan kommer in så det inte ska gå för långt.

Om man ska jämföra hur Per och jag pratar så säger han saker så lätt och fint medan jag säger dem djupt.

Ann

Ofta, ofta kommer nästan alla i den här gruppen och berättar drömmar som vi sen har som utgångspunkt för att prata om olika livsfrågor. Vi tolkar inte drömmarna men vi vrider och vänder på vad symbolerna betyder för just den som har drömt och funderar på vad för fråga eller vilket problem som drömmen kan handla om. Drömmarna är alltid speciella och ofta märkliga. De ger alltid en glädje i berättandet och en förundran över den fantasirikedom drömmaren besitter. Det är ofta nog.

I just den här gruppen av ungdomar finns en stark gemenskap. Alla relaterar till varandra och är viktiga för varandra på olika sätt och även det speglas i drömmarna. Skolan och dramat finns också med.

Carolin drömde just en sån dröm häromveckan.

”Påskbordet

Jag är på skolan, som är mycket större än den är i verkligheten. Det finns en stor verkstad som på STAL. Jag vet inte varför, men lärarna och jag springer omkring för att en man jagar oss. Han är

skitarg. Vi letar efter någonstans att gömma oss. Vi går upp i en trappa, kommer in i en slags gymnasal. Vi gömmer oss där. Det är småtjejer i sjuårsåldern som spelar handboll. Hanna känner dom och börjar spela med dem. Hon är en meter längre och gör en massa mål. Självt är jag skiträdd.

Vi kommer till skolan efter handbollen. Rektorn kommer springande:

”Nu ska vi äta påskbord!”

Det är dukat utomhus. Det står blommor på borden. Vid min plats står en bukett med röda och gula rosor och med en liten blomma som hänger bredvid. Jag tittar. Det finns ett kort med mycket tejp på. Det står något på kortet.

Jag visar Nasta som säger,

”Det är från mig och Lars (en okänd person). Vi ska gifta oss. Han är jättegammal, i fyrtioårsåldern. ”Jag tycker det är jättekonstigt.

Vi ska spela upp psykodramapjäsen. Jag har inte varit med, de har ändrat massor. Jag blir hysterisk och skitarg på de andra. Jag säger till Hanna:

”Du måste hjälpa mig, jag vet inte ens vad jag ska spela.

Det står bara ”ormar”.

Emma säger,

”Vi ska spela ormar du och jag.”

Ok, det kan jag ju. Det är en väldigt mörk scen. Vi går ut på scenen. Jag är nervös och skitarg.

Jag sitter i en bil med Nasta och Lars utanför godislagret. Nu känns allt OK.

16. Fredagen den 8 maj

”Idag har hon hittat på tontiga spel.”

Edit

Det har varit Valborg och Ann föreslår att vi ska spela olika rollspel där slutet är öppet. Sånt brukar vara jättekul men idag har hon hittat på tontiga spel. I och för sig tycker jag om när hon hittar på en del och inte bara säger att vi helt fritt ska komma på olika spel med problem i. Det blir oftast bättre om man har något att utgå ifrån.

Men idag har hon gjort spel för tolvåringar tror jag. Jag menar om en kompis ringer och ens föräldrar råkar höra att kompisens har fixat bärs. Vem bryr sig? Jag kan inte se det som ett problem ens. Och förresten så behöver jag inte ens dricka om jag går ut. Det är samma sak med det andra rollspelet när nattvandraren visar sig vara förälder till en av ungdomarna som har druckit en del. Det är problem för smygande tolvåringar!

Jag var ingen snäll flicka när jag började högstadiet. Jag sa emot. Jag är lugnare nu. Det är så på fritiden också. Jag kan tjata mig till att gå till fritidsgården men jag kan också komma hem tidigt.

Jag vill inte göra saker större än vad dom är. Om jag går ut mot föräldrarnas vilja får jag ta bråket när jag kommer hem.

Om vi kommer överens om att jag ska komma hem på lördagen och min mamma vill att jag ska hjälpa henne att städa kan hon säga när jag kommer ”Jag städade hela dagen igår, var var du?” Men jag orkar inte med dåligt samvete och gråt. Jag blir förbannad istället.

Vi struntar i spelen om Valborg. Det är noga att det passar, annars går det inte alls Vi kan inte spela av artighet som om det vore en teaterpjäs. Det här är ju för oss. Ann brukar hamna rätt men det är inte mer med det här än att vi gör nåt annat kul istället.

Ann envisas med att vi ska ta ställning till olika saker och hon har lappar med olika dilemman på och det är roligt plötsligt. Alla i gruppen har åsikter och ser som sin rätt att uttrycka dom. Penny, till exempel, han kan bara inte låta bli att diskutera. Han säger just att det är hans rätt att få prata och ha en åsikt. Och det gäller alla i gruppen. Utom Lovisa som tycker som hon vill och inte tycker att det är värt att berätta det för andra.

På lapparna står olika påståenden. Det kan vara ”Du är ihop med en toppenrar kille/tjej och så får du veta att han/hon är med i en rasistisk organisation.” eller ”Du är på fest. Killen/tjejen du gillar mest av allt tycker att du ska prova en partytablett så du blir lite roligare.”

Vi diskuterar livligt. Det här är intressanta påståenden. Och då kan man diskutera hur länge som helst. Det är bäst när man känner igen sig men när det samtidigt inte är så självklart vad man ska välja. Det kan också vara så att några tycker att det ska vara på ett sätt medan andra tycker tvärtom. Det är spännande att höra olika åsikter. Eller också ser man det själv ur olika perspektiv och kan inte bestämma sig.

Ann säger ofta att hon blir trött på alla som bara säger ”vem bryr sig?” eller ”oj, hur hamnade jag här?” om någon skolkar och sitter i cafeterian till exempel. I sjuan hade jag, Hanna och Lovisa tror jag det var, Ann i något som hette elevens val i svenska. Vi spelade in videofilm och hade allmänt kul. Sen var det en gång som vi just satt i cafeterian för vi hade lust eller hade inget särskilt att göra. Jag minns inte riktigt. Vi pratade om det där och vi körde väl med att det var ett sorts misstag men hon gick inte på det eller struntade i det och tyckte mera att det var vårt val och att vi fick stå för det i så fall, ta efterräkningarna och inte låtsas som om vi var blåsta. Och det är faktiskt så att jag tar ansvar för mig själv, oftast.

Ann pratar mycket om att vi gör val hela tiden och att det i så fall är bättre och rent ut säga att man skolkar och inte köra med att ”oj det var ett misstag, det var inte meningen” eller något sånt. Erkänner man att det var meningen fast man kanske inte tänkte så just då, så är ett ju lättare att fundera ut vad det hela handlar om. Och då kan jag medvetet välja hur jag vill ha det. Saker händer inte bara av sig själva, säger hon. Hon gillar inte att man bara gör som man gör av slentrian eller följer regler av bara farten. Hon vill att vi ska tänka efter och reflektera, att ta ansvar. Men visst, det är jobbigt ibland. Och Ann blir också djäkligt trött på oss emellanåt när vi hittar på en massa och säger ifrån för man blir inte direkt mer välanpassad och tyst när man har någon som lyssnar och försöker hjälpa en att begripa hur man ska ta ställning till allt mellan

himmel och jord. Det blir en del trassel på vägen. Det får hon ta. Och det gör hon. Hon har också rätt att säga vad hon tycker om vi får det. Sen ibland vet alla egentligen vad det är som är rätt och då kan man tjafsa om det men sen tar hon i alla fall sista ordet, som när vi tjafsar om att komma i tid till dramat. En gång sa hon till mig att jag fick göra ett val, vara med och komma i tid eller vara med min kille. Och vi har haft vilda diskussioner om att vi alltid ska ha drama på fredagarna vad som än händer.

17. Fredagen den 15 maj

”Om tre veckor slutar de nian.”

Ann

Idag är sista gången som gruppen gör något gemensamt dramatiskt. Nästa gång har vi avslutning med tårta och om tre veckor slutar de nian.

Jag vill få dem att förstå att högstadietiden nästan är över och få dem att tänka lite på vad som kommer. Jag tänker både att var och en ska tänka på sig själv och sin framtid men också att gruppens medlemmar ska inspirera varandra.

Jag ber först var och en att på en liten lapp skriva vad personen själv gör när han eller hon är 30 år, år 2012. Det ska skrivas i nutidsform och alla får fundera en stund och sen, hemligt för de andra, skriva ner en mening eller två om livet år 2012. Lappen ska man sen gömma i skon eller fickan, bara den finns kvar.

Gruppen delar sig i två och i varje grupp fantiserar man om var och en i den andra gruppen och gör ett spel som visar hur de olika personerna lever år 2012. Gruppen får gärna hitta nya idéer för att ge inspiration men det är viktigt att man verkligen ser till vad som är speciellt för varje person. Om man i sitt spel vill ge en avskräckande bild, goda råd eller en drömbild så går det bra. Spelet blir alltid mest givande om det överdrivs lite åt något håll och på det sättet ger personen nya tankar. Det måste ändå stämma till en viss del för att inte bara avfärdas som fantasier.

Efter spelen jämför vi vad som står på lapparna, om det är likt eller olik, realistiskt eller en fantasi. Ibland gissar vi vems spel som visas.

Herb

På min lapp skriver jag att jag ”åker skateboard, skaffat barn och grejor, lär dem att åka skateboard.

Jag skriver som jag faktiskt tror. Jag ska försöka gå ut skolan och få bra betyg på gymnasiet. Jag var osäker på vilken linje jag skulle välja. Jag tog en kul linje, media. Jag tror det ordnar sig på gymnasiet. Egentligen vill jag att det ska vara klart redan. Jag vill ha mer fritid. Det skulle vara skönt att vara arbetslös ett tag och åka skateboard och åka tillbaka till Canada och träffa släktingar.

Isabell

Om 15 år är jag ”arbetslös, gift med en rik man och har två barn. Vi reser mycket. Jag jobbar lite, ibland utomlands.”

För mig är kärlek den största delen i mitt liv. Får jag inte kärlek så är livet inte värt så värst mycket. Jag skulle vilja visa min kärlek som om den vore ett hus som man visar runt någon i.

Hanna

På min lapp står det ”Jag lever som världsberömd fotograf.”

Jag tror verkligen att jag skulle kunna bli fotograf. Jag tycker mycket om att fotografera. En bild säger så mycket, det handlar om personer. Jag kan nästan räkna ut vad dom tänker. Jag kan gå in så djupt i bilden.

Lovisa

Jag skriver ingenting på min lapp.

Jag tänker överkligt om framtiden. Jag tänker på sånt jag inte kommer att få göra. Och om någon frågar säger jag ”vet inte” men jag vet. Jag säger så för att det är mina tankar. Om folk vet vad man tänker om framtiden kan man inte drömma vidare. Jag vill göra allt i verkligheten men det kanske inte går och då blir det pinsamt. Om det ändå går behöver ju ingen veta att jag har tänkt på det innan.

Jag vill att saker ska gå mest av allt, men det går ju inte ändå. Att gå på handel är ändå OK och vad jag mest vill tänker jag inte berätta.

Nasta

”Jag har askul. Jag är precis på gång med att upptäcka det mesta. Jag och min bästa vän gör det vi alltid har drömt om.”

Precis så tror jag det blir. Jag ser det som att allt hänger på mig själv. Det är väldigt svårt att skylla på nåt gammalt. Allt beror på hur duktig jag kan bli. Hur hårt kan jag jobba för att nå dit jag vill. Jag litat på mig själv.

Om jag vill bli journalist. Jag tänker, ”Det går.” ”Det måste gå.” Jag hittar alltid en lösning. Jag är optimist. ”Det kommer att gå.” I de svåraste situationer hittar jag en tröst. Det gäller allt från minsta till största sak.

Ett exempel kan vara om jag missade bussen. Ja men då hann jag hjälpa en tant över gatan. Eller jag cyklade för långt. Ja men då fick jag motion. Om tyska-provet gick åt helsike, ja men jag fick ut någonting av att vara på caféet.

I slutändan blir allt bra. För mig är livet något underbart. Allt blir bara glada minnen. Det är bara sista ögonblicket som räknas, ”filmen som slutar lyckligt”.

Jag är sån, det är ingenting jag lärt mig.

Per

”Jag är död.” Så skriver jag.

Jag har just drömt en dröm om jordens undergång.

”Man får reda på att jorden ska gå under. Det står i tidningen. Men ingen vet hur.

”Jorden går under, gåta för vetenskapsmän”, står det.

Vid tidpunkten när det ska hända är det massor av folk ute, det är en storstad typ New York, stora skyskrapor.

Ingen skriker, alla står bara helt djävla tysta och tittar.

Sen helt plötsligt ser man en riddaraktig man på en häst, som står uppe eller svävar i himlen. Det lyser bakom honom.

Jag är den som ser honom först och jag skriker i panik så alla kollar på honom.

Det är värsta katastrofkänslan.

Så ser alla honom och han försvinner.

Där han var ser man en liten prick som blir större och större, en asteroid eller komet. Det är som en rund kula med kometsvans bakom.

Den kommer mot jorden. Man ser hur den kommer ner långt bort bakom horisonten. Inget händer! Men jag tror att den träffar någonstans. Alla pustar ut.

Innan hade jag läst om Nostradamos” och hans spådom om ”en man som kommer ner från skyn ...”

Jag vaknar dyblöt av svett med en känsla av spänning och skräck.

Men jag flippar inte ut i verkligheten. Men tänker mera på framtiden nu. Och att jag själv måste fixa mitt liv som jag vill ha det. Jag kämpar för ett bra jobb, att kunna ha kul med det jag gör.

Det viktigaste är att jobba hårt och att ha kul. Jag har hellre kul än jobbar hårt men jobba måste man ju.

Jag tror på framtiden.

Jag ska åka skate tills jag blir 45, sen ska jag starta en brädaaffär. Jag skulle kunna tänka mig att äga en skateboardaffär, att vara aktiv inom sporten fast jag inte åker längre men kanske arrangera tävlingar. Man kan sluta åka när man är 27, sen är det dags att skaffa familj och karriär.

Karriär innebär att tjäna pengar, att få ett jobb som man lyckas med, nåt som går bra och som man tjänar pengar på.

Att jobba deltid är OK. Karriären kommer när det gäller skateboarden via sponsorer. Man kan tjäna pengar på tävlingar också. Prispengar i USA kan vara 35000 dollar. Men det är svårt att bli bra. Jag har åkt i tre år nu. Och det är en dyr sport.

Edit

Såna här övningar kan jag aldrig ta på allvar. Jag blir bara fnittrig och ironisk. Så jag skriver, ”Jag är lyxhora som knaprar piller.”

Mitt mål nu det är att försörja mig själv men inte med vilket jobb som helst. Men det känns som om det är djävligt mycket skola kvar.

Jag är orolig för gymnasiet.

Efter gymnasiet ska jag in på någon slags högskola.

Jag vill inte ha något skräppjobb, jag kan jobba mig uppåt.

Framtiden är inte bara skola och jobb men det känns så just nu.

Med sommarlovet kommer oron. Hur ska det bli utan mina nuvarande kompisar? Det kan bli att man splittras. Jag gillar inte blandningen från olika högstadieskolor på gymnasieskolan. Det är många som inte tycker om mig.

Jag är en humörmänniska men jag måste tygla det på gymnasiet. Jag har inget val. Jag vill få ett bra jobb.

Det är viktigt vilket första intryck man ger, man ska visa att man vill, att man kan.

Jag ska gå på handel, det är en slapplinje, då kan man lägga till lite grann så går det bra.

Jag vill leva ett skapligt liv, inte jobba för mycket.

Men jag vågar inte tro att saker ska bli bra. Jag tänker exempelvis på hur det skulle vara om Silke gjorde slut innan vi börjar på gymnasiet. Det oroar mig.

Jag kan också vara superoptimistisk men sen så går det inte och då blir det tvärtom, negativt.

Det är larvigt att man tänker så mycket på skolan. Jag måste plugga mycket nu men jag orkar inte. Men jag vill heller inte ödsla tid på en massa olika praktik.

Men varför bara prata om skolan? Det är inte det som jag vill se som min framtid.

Jag har en stark känsla av att jag kommer att bli mamma när jag är rätt ung, sådär 22. Jag hoppas att allt klaffar så att jag har rätt man då.

Jag tycker inte om stora förändringar. Jag måste vänja mig. T ex när jag kom hem från ett läger en gång hade de förändrat allt hemma. De hade gjort det, plötsligt och med mina grejer.

Folk tänker om mig, ”hon som är så spontan”. Det gör att dom tror att jag också kan förändra saker hur lätt som helst.

Jag är ändå hoppfull om hur det ska gå efter gymnasiet. Jag pluggar vidare, flyttar hemifrån, jag kanske tar ledigt och jobbar en tid.

Gymnasiet är som en ”gråzon” som man bara ska genom och sen kommer ångesten vad man ska göra efter gymnasiet.

Men samtidigt är det så att det som händer det händer. Man behöver inte bli orolig.

Första veckorna på gymnasiet är det nollning, det är en stor grej. Det är inte bara att de äldre nollar nykomlingarna utan folk passar på att ta ut personliga grejer om de har något emot någon. Och frågan är om mina vänner vågar gå på de äldre. Jag kan få brudarna däruppe emot mig, de har en helt annan stil där.

Och jag är så van vid mitt kraftfulla gäng.

Penny

När jag är 30 år, ”då äger jag en egen skateaffär och har fett med deg. Jag är gift med en råsnygg brud. Skatar ibland. Går på krogen varje dag och dricker bärs.”

Mitt närmaste framtidsmål är att sommarjobba så mycket som möjligt eftersom jag och ett gäng skatatare ska till Stockholm i sommar och se Tom Penny.

Sen i höst ska jag börja på handel och sen kanske starta eget eller jobba inom skateboard, kanske öppna affär inom det, kanske i vår lokal som vi kommer att få.

Jag hoppas att det kommer att bli så men jag tror inte det ändå. Det finns ju inga jobb att få. ”Skärp dig och jobba så får du ett bra jobb.” säger farsan. Men det finns ju inga och det är ingen idé att bry sig. Drömmen är att först gå på handel i tre år sen åker jag utomlands några år.

Att vara vuxen är att du jobbar mycket, du jobbar kanske t o m med något du inte tycker är kul för att få pengar och sen kommer pensionen.

Då lever jag hellre på socialen. Det är inte bra att göra något man inte tycker om.

Jag förstår inte folk som bara jobbar och som missar sina barns uppväxt. Jag förstår mig inte på såna människor. Alla pengar de tjänar går till barnen men de hinner aldrig vara med barnen.

Det går inte att göra något åt som det är. Folk är fast. De måste jobba för att få pengar.

Jag tänker leva livet!

Man ska göra sånt man tycker om så mycket som man bara kan.

På det sättet är dramat bra. Man kan slippa att anstränga sig att vara lugn som i klassrummet annars. Det är tillåtet att släppa ut känslor och tankar.

18. Personerna tre år senare

"Som trettonåring söp jag skallen av mig för att vara någon annan. Nu kan jag ha psykodrama!"

Herb

Jag är omtänksam, tar hänsyn till andra, tålmodig. Jag blir nästan aldrig arg. Jag är vänlig, har lätt att skaffa kompisar. Jag har aldrig varit ensam så jag vet i och för sig inte hur det är att inte få kompisar lätt, jag har alltid haft det. På gymnasiet när jag började en ny klass var det på samma sätt.

Det kan väl vara det att jag lyssnar bra. Jag har gjort ett test om sånt och testet visade att jag var lyhörd. Jag ser direkt om någon är irriterad eller mistycker. Jag ser det väldigt snabbt.

Jag har blivit mycket mer idrottsaktiv sen nian. Jag cyklar och styrketränar. Jag bryr mig om hälsan, jag äter bättre och mår bra. Jag dricker inte alls sen ett och ett halvt år. Jag drack i och för sig bara nåt år, i nian. Jag tyckte inte om alkohol och jag behöver inte dricka. Jag skatade ju mycket i nian men nu skatar jag ingenting och jag behövde ett substitut för det, något som motsvarar den rörligheten.

Jag vill inte anpassa mig för mycket, man måste vara nöjd själv med det man gör. Som t ex akvarellkursen som jag har gått. Jag fick inte högsta betyg. Hon som var lärare ville ha det inom vissa ramar. Jag kunde fixat det bättre efter hennes ramar. Jag skulle kunnat anpassa mig för att få högsta betyg. Men jag ville göra som jag själv ville. I alla andra bildkurser har jag högsta betyg. Hon var för begränsad.

Att vara kreativ är att man kan skapa något av ingenting, att man kan göra grejer av sånt som kanske är trasigt men användbart. Att man kan laga grejer på ett annat vis än tidigare, att man är påhittig.

Om jag tycker något är dåligt som jag använder kan jag bygga om det eller åtminstone komma på hur jag ska göra det.

När det gäller hemsidor på internet t ex, då är jag kreativ. Jag ritar lite. Jag vet inte från början vad jag ska rita men jag bestämmer mig sen. Det gäller att se en bild framför sig. Det är som när

jag var liten då kunde jag blunda och rita streck och sen titta och försöka se en bild, se vad det blev av det.

Jag vill hålla på med mycket i framtiden. Jag får hoppa mellan jobben, byta. Det är viktigare med ett roligt jobb med mindre lön än tvärtom.

Om någon inte håller med om vad jag säger kan jag inte alltid förklara. Jag vet hur det ska vara, men jag har inte fakta att bevisa med. Då blir jag sur inombords men jag struntar i det, jag orkar inte diskutera. Min pappa är sån att han alltid ska ha rätt och om han blir överbevisad gör han om bevisen så han ska få rätt i alla fall. På ett sätt är vi rätt lika kanske. Men han har rätt som han ser det, han kan inte ändra sig.

Jag uttrycker det jag tycker är kul på olika sätt. Jag kan t ex prata om "en bättre osthyvel" men jag kan inte säga på vilket sätt jag uttrycker mig bäst. Jag tar grejer från fantasin och det blir så olika.

När det gäller viktiga saker vill jag kanske vinna. Jag vill inte att någon annan ska göra det sämre för mig. Jag vill ha det på ett visst sätt, argumentera för det och det blir så. Man måste vinna ibland, det går ju inte jämt att förlora. Jag berättar vad jag tänker. Jag måste lyssna på dom för att dom ska lyssna på mig.

Drama var skitkul det vi gjorde då, att leka lite sådär. Jag har säkert haft användning för det. Jag vill inte filma, jag vill stå framför kameran. Då gör jag det som faller mig in just då, improviserar. Det är inte kul att gå efter manus.

Ett bra liv är att ha så kul som möjligt. Allt ingår i "kul". Det är att få något att säga till om, att inte bli styrd.

Man kan inte låta det ordna sig av sig själv i livet utan då får man fixa det som man vill ha det.

Isabell

Just nu känner jag mig väldigt liten. Förut var det mycket bättre.

På högstadiet var jag deprimerad. Sen var det bra ett tag när jag flyttade till Norrköping efter nian. Sen kände jag mig allmänt deprimerad. Jag kände det som att jag inte hade några vänner, inget liv.

I vintras var jag i Göteborg två månader på en utbildning till bartender. Det var jättekul, men jag var osäker i mig själv då också. I skolan var jag tyst och lyssnade mest. Jag har alltid varit osäker i mig själv. Och jag var så rädd när jag åkte dit. Min mamma skjutsade mig och när vi var i Linköping ville jag bara att hon skulle vända men sen gick det bättre ett tag tills vi närmade oss Göteborg, då blev jag rädd igen. Men sen hade jag skitkul med dom som bodde där.

Efter teorin gjorde jag praktik i Norrköping och det var också jättekul. Jag har alltid velat bli bartender eller jobba inom restaurangbranschen. På kursen fick jag godkänt men praktiken har jag MVG på.

Efter utbildningen blev jag deprimerad igen. Jag har aldrig varit lycklig. Jag vet inte vad det är att vara riktigt lycklig.

Jag vill vara glad men jag är rädd för vad folk ser. Jag skäms. Jag kan börja stamma. Jag tycker det är pinsamt att existera. Det är jobbigt. Jag är rädd för hur andra ser mig hela tiden. Jag känner mig som en främling med en stor spya på ryggen som alla ser utom jag. Vissa dagar bryr jag mig inte och vissa dagar tänker jag att "jag pallar inte längre."

Jag har mycket att grubbla på. Jag pratar alltid med mig själv i huvudet. Jag tänker alltid genom allt och jag tänker alltid genom det negativa först.

Jag trivs när jag jobbar som bartender. Då är jag professionell. Jag bestämmer och ingen kan komma och köra med mig. Jag tar tre, fyra beställningar samtidigt och det går bra. Det går ju inte att ta en i taget. Det tar för lång tid. Och blir det fel så gör det ingenting heller. Jag trivs med att jobba på kvällen och natten. Det är en massa glada människor, alla är på fest och vill ha kul. Jag gillar när det är mycket att göra, att prata med alla och det händer saker hela tiden.

Jag har olika svackor. Jag är alltid lite nere men ibland blir det värre. Jag är rädd att släppa och hamna för långt där men jag ser till att någon finns i närheten, t ex när jag låg under täcket i källaren, så fanns min moster där. Men svackorna kommer när de kommer. Jag är van. Jag behöver vara själv ibland. Jag grubblar för mycket också och jag lyssnar på andra för mycket. Jag tror att jag bara "är" en sån människa med det här humöret.

I framtiden vill jag ha ett jobb med normal betalning. Jag vill gå på körskolan och jag vill kunna betala mina skulder. Sen har jag ju ett normalt liv. Men det känns som om jag har otur hela tiden, som med boxningen och att jag inte har fått nåt jobb som bartender än fast jag har utbildning och har sökt mycket. Det känns som om jag kommer att bli socialfall.

Men jag vill bli bartender. Jag vet att jag klarar det. Men jag är rädd nu att jag inte ska klara det.

Jag behöver hitta någonstans där jag känner mig hemma. Som det är nu är jag lycklig en stund, sen kommer det där mörka igen. Jag är alltid rädd för vad alla tänker om mig. Jag känner mig ensam.

Hanna

Jag tar det som det kommer, det finns inget värre än att planera. T ex så är "sista minuten" - resor bäst. Jag hatar packningslistor och att planera allting.

Jag är organiserad ändå, det är det som är det skumma. Jag har självdisciplin men arbetar alltid bäst när jag är stressad. Jag tycker det är mycket härligare att gå på bio om jag har tid kvar innan något måste göras. Sen när det är en dag kvar bara, då blir jag superkoncentrerad, jättefokuserad. Jag kan ha kval i huvudet innan om hur jag ska göra men jag låter alltid bli det där jag måste göra senare. Men det blir ändå bra.

Problem som rör flera, något som ska göras, kollar jag alltid från flera vinklar. Som nu när vi ska fixa balen, det kan jag inte klara på egen hand. Då kollar jag med alla andra, samlar på mig information från alla vinklar och försöker göra något klokt av det i mitt huvud. Jag tolkar vad de andra har sagt och kommer fram till min lösning, som jag står för.

Jag ser till att ta på mig ansvar och ser på så sätt också till att jag får makt att bestämma saker. Alltid när jag är i grupper, om de andra inte är som jag, utan mera passiva, då tar jag tag i det som ska göras.

Det finns inget värre än människor som bara sitter och "är". Då är det bättre att ha kontrollen själv. Om det är folk som jag i gruppen då kan jag vara den där "öh-människan" lika gärna. Jag känner av stämningen. Det spelar ingen roll vem som gör det som ska göras, bara det blir gjort. Men om alla är passiva då tar jag tag i det och det blir ofta så.

Som ledare lyssnar jag mycket på dom andra men eftersom dom inte kan bestämma så gör jag det, på ett sätt så att jag inte trampar någon på tårna.

En kreativ person är en inspirationskälla. Det är jätteviktigt, jag vill gärna omge mig med såna människor. Jag mår bra av det. Det öppnar upp för nya saker. Det är viktigt att man är flera i den här processen. Två huvuden är klokare än ett. Den andras tankar startar en process i mig. Jag är ganska kreativ. Det har att göra med att jag är öppen för idéer och förslag. Med flera personer inblandade finns mer idéer i luften och det är viktigt.

Jag är en tänkande människa, men inte ältande. Jag tänker för att få nya perspektiv. Det passar mig med filosofi. Det är intressant när jag får höra något jag inte hört tidigare. Jag blir gripen. Jag hör hur olika alla människor är. Jag kan bli överraskad, vi kan komma till en annan nivå i samtalet och det är kul att byta nivå. Man kommer ingenstans annars. Det är att utveckla sig medvetet.

Jag uttrycker mig genom att måla och skriva, så jag släpper det från mig själv. Det gör jag om jag får ner det på papper. Det är en känsla jag har, att jag måste skriva. Sen kan jag bearbeta det genom att lyssna på musik. Musiken är för mig en väldig inspirationskälla.

Sen kan jag eventuellt bearbeta det tillsammans med en annan person, men jag väljer det för sent. Jag tycker inte att det är försent, jag behöver den här tiden för mig själv först. Men andra tycker att det är försent. En del tycker att man ska dela med sig av känslor och tankar för då mår man bättre. "bla, bla bla, måste ha förtroende...". Men då blir det för deras skull och för att inte svika deras behov av att få förtroenden och att man litar på dem.

Det jag känner kommer från mig själv. Jag måste ha att jag är hemma, bara för mig själv, jag målar eller lyssnar på musik. Jag vet inte vad i det där som ger kraft men det är där jag hämtar den. Det finns ingen annan som kan hjälpa mig ur det heller. Jag håller andra ute. "Det här måste jag fixa på egen hand", så tänker jag.

Min kompis Nasta hon kan bli galen av det. Jag känner mycket men säger inte allt. Jag kan bli inspirerad av andra men det är inte den sanna källan till kraft för mig. Det kan påverka men är inte helheten.

Jag är förundrad över hur det går att få ihop så mycket med drömmar. Drömmarna talar till mig hela tiden. Det är som att vara i två världar. När jag har tänkt på dagen så fortsätter det på ett annat sätt på natten. Drömmarna drar upp sidor som jag inte har tänkt på.

Jag har min teori om att du bär din kunskap inom dig, men du behöver drömmarna för att förstå det. Det betyder inte att jag vet om all min kunskap utan det blir jag först när andra drar upp den tillsammans med mig.

Drama öppnade upp en sida i mig som jag inte sett, den kreativa sidan, spontanitetsträningen. Den hade jag inte sett mig ha. Den har väl alla, men jag hade inte sett den hos mig själv. Och återigen är det att se och lära av andra för att bli klokare själv. Jag får jobba med mig själv i drama. Jag väljer hur mycket jag vill göra, jag kan ta tag i något eller jag kan behålla det för mig själv. En viktig del är att man får ägna sig åt sig själv, att också få göra sin egen dröm. Det är jätte viktigt.

Något jag har kommit underfund med, något kul, det är hur kul det är att spela. Det är en sida som jag absolut inte visste att jag hade.

Lovisa

Jag pratar inte alltid lite. Jag pratar mycket med mina vänner. Det beror på hur mycket man känner dom men också hur jag mår just då, vilket humör jag är på.

Men jag pratar inte mycket om problem. Jag tänker såhär: Dom vill inte höra på mina problem. Dom kan berätta sina om dom vill. Jag kan väl berätta lite om mina. Min pojkvän kan jag berätta allt för. Jag vill inte berätta för någon annan. Jag kanske vill ibland men jag kan inte eller vill inte.

Jag tycker inte det hjälper. Det kanske det gör, men jag pratar inte ändå. Jag tycker det är lika bra att hålla det för mig själv. Men jag är nyfiken på andra. Jag gillar skvaller, det är askul. Dom andra tror säkert att jag inte har några problem. Men det är roligare att höra andras än att berätta om sina egna. Jag är nyfiken på andra, jag vill veta saker.

Om någon varit dum mot mig t ex då går jag genom det i min egen hjärna 400 gånger, men säger det oftast inte till den personen. Jag tänker ut en massa olika sätt vad jag ska säga till den personen om jag skulle möta honom eller henne, beroende på vad den skulle kunna säga. Jag är mest glad, jag skämtar mest bort problematiska saker. Jag kan bli småsur, men är sällan arg. Med min pojkvän kan jag prata annars skulle det ju inte funka.

Skolan går jag till, annars blir alla arga. Jag slipper konflikt om jag går dit. Men jag vill också själv gå till skolan. Jag vill tjäna pengar men jag vill inte jobba. Jag vet inte vad jag ska göra till hösten när jag är klar med handel. Jag har sökt sommarjobb och jag tänker att jag kommer på något till slut. Jag är positiv till framtiden.

Drama är kul. Jag vet inte riktigt varför. Alla är där på samma villkor. Rollspel är kul. Det är så galet på nåt sätt. Då är alla med. När folk tittar på är en annan sak.

Jag uttrycker mig genom att skämta och leka. Jag vill göra stämningen lite gladare. Jag tycker att man måste säga något kul så man får lite kul.

Men är jag ledsen så gråter jag såklart och det kan var kul att vara arg.

Om jag är ledsen piggar jag upp mig själv genom att hitta på något som är kul. Jag kanske tittar på något roligt TV-program.

Mitt motto är: "Allt är kul."

Nasta

Jag har en bild av hur jag är som person. Ledande ord är: öppen , stark, positiv, glad. Jag beskriver mig så, med de orden och det är också de ord andra oftast beskriver mig med.

Nu är jag i en period. Jag vet inte riktigt hur jag är som person och hur det är med dom här orden som jag använder. Jag känner igen mig i orden men jag ifrågasätter hur jag verkligen är. Jag är sån, men jag tänker så mycket. Mitt liv kretsar kring filosofiska frågor och det är så fruktansvärt komplicerat. I mina tankar har jag egentligen inga egenskaper, det är inte materialistiskt utan bara tankar och där, i tankevärlden, är jag bara förvirrad.

Som yttre egenskaper, som man ser, stämmer det däremot. Jag är självsäker, det ordet måste jag ha med . Men självsäker betyder inte säker i mig själv. Men när jag möter eller konfronteras med människor har jag min roll där "ingen kan stampa på mig". Men det betyder ändå inte att jag är säker i mig själv. Folk kan uppfatta mig som taktlös, kan bli rädda "Nasta klarar allt, hon får som hon vill, hon kan köra över folk."

Det kan vara problem för mig. Jag är självsäker, men kan vara svag, så vad ska jag själv dra för slutsats? Jag vet någonstans att jag är stark, att jag klarar allt. Jag är övertygad om att jag ska klara det, jag har det förtroendet för mig själv. Jag tänker "låt det gå åt helvete då" och "Vad är det värsta som kan hända?" Jag framställer det scenariot och i och med att jag vet det, hur det nu än blir, då är jag förberedd. Och jag vet ju i den värsta kris att jag kommer att må annorlunda om en månad. Jag vet att jag klarar det. "Låt det värsta hända då!" tänker jag, psyket klarar sig. Och om jag skulle bli psykiskt knäckt så finns det ju också hjälp att få. Hur det än blir, bättre eller sämre, så händer alltid någonting efter ett tag.

Jag kan hamna i de värsta kriserna men jag vet att jag på ett eller annat sätt kommer att klara mig.

Konflikten är den här: Jag vet att jag kommer att klara det. Varför? Jag har alltid gjort det. Jag är stark. Men dilemmat är: Är jag verkligen stark eller är det inbillning? Det här är problemet i mitt tänkande.

Allt man inte dör av, stärks man av, så ser jag livet. Då måste jag se till att se saker, känna saker, få så många fysiska och psykiska upplevelser som möjligt. Eftersom jag tror på att "ju mer du

upplever desto starkare blir du". Alla upplevelser och erfarenheter stärker dig. För mig är det meningen med livet och det har jag hållit fast vid sen 14-15-årsåldern.

Jag har varit med om mycket i mitt liv. Jag har glömt hälften. Så vad är meningen? Jag njuter inte av det jag har varit med om efter själva upplevelsen. Jag skulle önska att jag hade en påse, ett bra minne för alla upplevelserna, för att ha en ryggsäck att återvända till. Men minnena försvinner för mig. Jag samlar erfarenheter men samtidigt tappar jag hälften.

Det som räknas är att jag får en ny upplevelse, det kan vara att titta på en vacker fisk i Sydamerika eller att möta en ny människa i Stockholm. Jag får en kick av varje ny upplevelse.

Jag upplever något nytt med alla sinnen. Det är som en adrenalinkick. I t ex ett drömpsykodrama kan jag uppleva något nytt. Det blir en aha-upplevelse, en ny känsla. Eller det kan vara att jag i Sydamerika ser den nya fisk som jag aldrig förut sett.

För mig är kreativitet en psykisk fråga, att uppleva, få nya tankar, nya perspektiv. En ny upplevelse leder till en ny tankegång, det är mitt sätt att vara kreativ på.

Glädjen i mitt liv är i tanken.

Det materiella kan man sträva efter. Jag har bara tanken. Det har ju alla på något sätt. Att leva ett helt liv innebär att förändras, även i tanken. Det gör alla. Men en person som vill ha en villa har något konkret att sträva efter. Men jag som bara har det här med extra många upplevelser får det svårare att bli nöjd. Man kan väga eller mäta det materiella. Men hur kan man mäta erfarenheter? Jag vill alltid ha mer. När ska det ta slut? När ska jag bli nöjd?

Jag är lycklig i stunden. Efteråt vet jag att jag har upplevt något nytt men det konkreta och ofta även det konkreta minnet är borta. Jag har glädjen i själva upplevelsen och jag är glad åt prickarna eller spåren den skapar i mig. Jag tappar minnet av det enskilda men inte spåren. Men vad var då meningen? Frågan kommer i mellanrummen, mellan upplevelserna.

Det är som en skala och det gäller att fylla skalan med prickar. Nu i livet är det den uppgift och glädje jag har. Nu har jag ju verkligen den glädjen men när det är slut. Då ska jag sova. Vart tar prickarna vägen då?

Jag har en hopplöshetskänsla inför kommunikation, en illusion om att någon psykolog någonstans ska förstå mig. En ytterst professionell sådan som kostar miljoner att anlita, som finns någonstans.

Jag kan uttrycka mig, men det är det ytliga som kommer fram. Om vi skulle gå in i en diskussion och verkligen försöka förstå varandra, så är det omöjligt. Kommunikationen om sanningen är omöjlig att få fram fullt ut.

Jag får kraft av att andra pushar på mig. När jag är ambivalent är det andra som får mig att gå vidare. Om jag är rädd för något, då är det jag själv som ändrar mig. Rädslan är min drivkraft att utmana. Det ser inte de andra. De ser bara hur lätt allt tycks gå för mig. Men jag utmanar mig själv hela tiden, ständigt. "Gud vad jag vågar, fast jag är så rädd!" kan jag tänka. Och det är när jag sen lyckas som kicken, belöningen i känslan kommer.

Per

Just nu är jag väldigt öppensinnad. Ibland, på grund av panikångesten, är jag irriterad och arg på alla. Folk nu märker att jag inte mår så bra, jag sover inte tillräckligt t ex.

Jag älskar att ha kul och det är lätt att ta kontakt med mig. Jag sitter inte fast i mig själv som en del andra gör. De sitter fast i sin utveckling.

Det märks på humöret.

Jag har väldigt svårt för likgiltighet. Jag har svårt att vara likgiltig. Om jag är ledsen, glad eller känner att något inte rör mig i ryggen -och det är inte samma sak som likgiltighet -då visar jag det. Jag vet när jag är arg eller glad, om jag har roligt eller tråkigt.

Men vad hjärtat känner vet jag inte. Det är i kärlek jag känner mig förvirrad. I livet spelar jag ofta en annan roll än jag känner, en fasad.

Jag får mer livserfarenhet av allt som händer. Jag lär mig mer om mig själv, härdas. Jag klarar av saker, ex panikångesten, bättre så jag inte knäcker mig själv.

Jag skulle kunnat bli knäckt men jag klarar panikångesten, skolan, kärleken, all press jag har.

Jag står fortfarande.

Jag har fått IG på två prov i skolan men har sett till att det blivit G. Specialarbete skiter jag i just nu. Jag blev lurad till ett ämne, jag är inte motiverad att skriva om det. Jag orkar inte just nu.

Kreativitet är att få utlopp för sina känslor. För mig är det ett självklart svar. Jag får ut det med musiken. Att vara kreativ är kul.

Men när jag sitter hemma själv hittar jag inte på något att göra, jo TV, datorn, musiken.

Jag är kreativ i hjärnan. Jag gör mycket saker från mitt eget huvud, ex vid datorn.

Jag tänker en bild. Jag ritar den på datorn. Och tänker sen "så såg den ut utanför hjärnan."

Själv är jag komikern med galna upptåg. Jag följer mitt eget hjärta. Jag skaffar en egen bild, en egen åsikt. Jag tycker t ex att det är skitfult att vara punkare men jag tycker om att de står för sina åsikter. Däremot är det störande att de är anarkister vilket står för kaos.

Jag använder chaos som ett nickname, det är kanske något undermedvetet, men det har inget med mig att göra. Jag är ganska organiserad, utom i skolan just nu. Jag kanske är som ett litet såll, som läcker. Paniken läcker ut där.

Livsglädjen driver mig vidare. Det finns alltid något nytt att lära sig, att prova på.

Jag blir knäckt av att tänka på framtiden om den ska innebära fru, tre barn, villa och tre hästar, eller två bilar, eller barn och tre fruar och en häst...

Det är OK om jag blir lycklig av det. Men jag blir knäckt av allt som samhället pressar en att göra, jobb tjäna pengar...

Jag har min musik, jag har alltid glädjeämnen.

Jag uttrycker mig genom humor, musik, genom att prata.

Jag får ut så mycket av musik. Efter en repning har jag fått ur lika mycket känslor ur kroppen som om jag varit ledsen en hel kväll.

Jag vill bestämma i mitt liv. Inte såna saker som "vad ska vi leka idag" men vad som händer med mig. Och blir det inte som jag tänkt mig så tjuvar jag inte ihop utan accepterar det

Jag använder min intelligens för att hävda mig. Jag får min röst hörd genom att hävda mig med intelligensen. Det är inte lätt att prata omkull mig. Men jag tar inga tjuvgrep på folk. Det sker genom samtal. Går det inte så accepterar jag det. Jag är snäll, men inte för snäll.

Jag är mentalt stark. Jag tror att jag kan klara saker. Men jag måste lägga manken till själv för det finns ingen annan som kan fixa det. Jag vill hellre fixa det själv. Då kan jag vara stolt sen. Ensam är stark, men hjälp finns också att få. Familjen t ex finns bakom hörnet. Jag bestämmer över mitt eget liv. Jag får kraft av andra. Ensam är stark, men med andras hjälp blir man starkare.

Mitt motto är, "Bara en dag till du klarar det"

Nej men, "Man ska inte vänta sig för mycket av livet. Man kan inte vänta sig för mycket. Man måste fixa till det själv!"

Edit

Jag är utåtriktad, men inte på samma sätt ett flockdjur längre, som jag var tidigare. Jag vill inte ha nån som hänger efter mig och jag tycker inte om att själv göra så. Jag klarar inte att vara med en person så intensivt. "Bästisstuket", det är ingenting för mig.

Men det är ju alltid kul att träffa nytt folk.

Jag tror att jag är betraktad som en besser-wisser. Det beror på att jag är smart. Jag kan svara utan problem på lektionerna i skolan, till skillnad från dom som skolkar. Jag har talets förmåga, jag har mina formuleringar, saker måste sägas med stil.

Jag måste visa att jag inte är en skolkande utseendefixerad brud som en del andra i min klass. Jag vill markera skillnad.

Men jag blir blyg i vissa människors sällskap och det är nytt för mig att känna så. På det viset är det svårt med nya människor, jag vet inte hur jag ska göra då det inträffar, jag har ingen vana vid att vara blyg.

Jag ser på mitt liv med förväntan. Det är spännande att se vad som händer. Jag har inget konkret att komma med, ingen plan sen barndomen. Jag har inte listat ut vad det är som jag kommer att ägna mig åt än. Det kommer att bli många olika saker. När jag slutar skolan är det först viktigt att ha ett jobb, då tar jag vad som helst.

I relationer kan det kännas som att man kommer till en gräns. Det är "skit samma" hur det går. Då kan jag prata, jag har ju inget att förlora känns det som. Det tar lång tid men vi pratar. Och jag är hela tiden medveten om vad jag säger och jag tar det lugnt.

Jag orkar inte gå omkring och låtsas som om ingenting har hänt. Jag tar på mig en "roll", talar "högt och tydligt". Jag kan tala i telefonen och då är det tur att det inte syns vad jag säger, när jag står där i telefonen och grimaserar och sliter mig i håret samtidigt som jag pratar. Men för att kunna vara ärlig måste jag ha något att gömma mig bakom, en roll. Jag tänker så det knakar samtidigt så att personen i fråga ska ta det jag säger rätt.

Jag är SÅ bra på att genomskåda människor, så mycket bättre än de tror. Jag behöver inte göra något åt det, men jag ser elaka avsikter. På så sätt är jag elak. Jag tycker det är viktigt att inte snacka skit hela tiden, om känsliga saker. Jag är nyfiken men man ska inte prata om sånt som folk VILL att man ska hålla tyst om. Man lär sig mer om dom som snackar, för dom finns inga spärrar.

Jag är kreativ. Det betyder att jag är företagssam. Nyfiken. Jag vågar ta för mig, ser efter vad det är för något och uttrycker det. Det kan till exempel vara när jag sitter och syr hemma. Det viktiga är att jag syr, det är ett sorts terapiarbete, jag tänker en massa samtidigt.

Psykodrama har stor inverkan, stor betydelse för mig. Det har inte format mig, jag var den jag är. Jag tror inte att jag har ändrat mig men jag har blivit bättre på att kunna uttrycka det jag är. Jag har lättare att sätta mig in i andra personers tankar. Jag tycker inte om trångsynthet. Det är oerhört kul att vara någon annan.

Som trettonåring söp jag skallen av mig för att vara någon annan. Nu kan jag ha psykodrama!

Penny

Mitt liv ska vara roligt. Det blir inte roligare för att du har mer pengar utan du blir oftast snål och det skapar mer begär. Det är roligare att umgås med människor man tycker om, att trivas med folk man har runtomkring sig.

Man ska inte göra något man inte tycker om. Vissa saker måste man förstås göra. Men ska man t ex gå i skolan så ska man göra det ordentligt annars ska man inte göra det alls. Jag själv vill inte plugga och då är det bättre att göra något annat, fixa erfarenhet på något annat sätt.

Det är många som slösar bort tre år i skolan. Det är bättre att dom väntar tills dom får suget efter att plugga.

Jobben har kommit, jag har provat på olika saker, sett vad som passar mig. T ex industrijobb är inte så instängt och lika hela tiden som alla sagt. Man ska prova på själv innan man klankar ner på det, inte lyssna på andra. Jag tar det som det kommer, en dag i taget. Om jag tänker för långt fram blir det inte som jag har tänkt mig i alla fall. Jag tänker inte så långt fram.

Det är viktigt att man känner att man duger som den man är, att man respekteras för det. Att kunna vara sig själv, vara ärlig mot andra och säga som det är.

Det som ska komma det kommer när det kommer. Det som händer har någon mening även om det inte är någon som styr.

Man klarar sig alltid. En kompis var arbetslös, han var så nere men så länge man tycker allt är tråkigt så blir det ju så. Man måste hitta på saker. Får jag t ex inte jobbet i Norrköping så hittar jag på något annat. Man måste se till att man har något att göra annars blir man lätt nere.

När jag fick sparken kunde jag tänka, "trist, nu får jag inga pengar" men också "skönt, nu kan jag göra som jag vill". Man kan ha lite tråkigt också, då har man nåt att se fram emot. När allt är tråkigt nu har jag ju någon att ty mig till, min flickvän.

Jag har svårt att vara arg på folk, jag är inte en som ryter åt folk.

Min känsligaste punkt just nu är min flickvän. Om någon är taskig mot henne så blir jag verkligen arg. Det gäller också andra som jag tycker om.

Jag tycker att jag har ett väldigt bra liv. Jag sköter väl inte kroppen som jag ska, snusar, röker, äter skräpman men jag är rätt bra fysiskt. Jag rör mig inte så mycket nuförtiden. Jag åker inte så mycket skateboard som tidigare.

19. Sociodrama och Psykodrama

Ibland, när vi hållit på med en grupp ett tag brukar ungdomarna komma till en punkt där de försöker förklara för andra, som inte har kommit i kontakt med vare sig sociodrama eller psykodrama, vad de sysslar med. Det är inte lätt.

- Men Ann, hur ska man förklara en sak där man kan prata som sin egen sko, spela sina drömmar som en teaterpjäs eller spela värsta såpoperarollspelen? kan någon fråga.

Jag brukar svara att ordet psykodrama betyder "*själen i handling*". Svaret ger en bild av vad psykodrama är och tycks kunna förklara en del. men ibland kan en mer uttömmande beskrivning behövas. När jag skriver "psykodrama" i texten menar jag både tankarna bakom och redskapen, medan "klassiskt psykodrama" står för just hur man regisserar ett psykodramaspel.

Moreno

Skaparen av psykodrama, sociometri och gruppsykoterapi, Jacob Levy Moreno föddes 1889, växte upp i Wien där han utbildade sig till läkare. Han emigrerade till USA 1925 och drev bl a ett behandlingshem för psykotiska människor och sedan ett utbildningsinstitut i Beacon fram till sin död 1974.

Moreno sa att den kortaste vägen att förstå essensen av en idé är att utforska hur den först befruktades och hur själva födelsen gick till. Han har själv bestämt dessa ögonblick för sina hjärtebarn.

Jag låter honom själv berätta om sina upptäckter.

"När jag var fyra och ett halvt år gammal lämnade mina föräldrar mig en gång ensam i källarvåningen med grannarnas barn. Rummet var ungefär tre gånger så stort som ett normalt rum och tomt förutom ett stort ekbord i mitten. Barnen sa,

- Låt oss leka, men vad?

- Jag vet, sa jag, låt oss leka Gud och hans änglar.

Barnen frågade,

- Men vem är Gud?

- Jag är Gud och ni är mina änglar, svarade jag.

Barnen samtyckte och fortsatte,

- Vi måste bygga himlen först.

Vi drog ihop alla stolar från hela huset, ställde dem på det stora bordet och började bygga en himmel efter en annan genom att sätta ihop flera stolar på en nivå och ställa flera stolar ovanpå dessa tills vi nådde taket. Då hjälpte alla barnen mig att klättra ända upp till den översta stolen, så att jag kunde sätta mig på den. Där satt jag fint. Barnen började cirkla runt bordet. De använde sina armar som vingar och sjöng samtidigt. Plötsligt hörde jag ett barn fråga,

- Varför flyger inte du?

Jag sträckte ut mina armar och försökte. En sekund senare ramlade jag och fann mig själv på golvet med högra armen bruten. Detta var, så vitt jag kan minnas, den första "privata" psykodramatiska session jag någonsin producerat. Jag var både regissör och huvudperson i ett och barnen var de hjälplag jag var beroende av." (Moreno, 1985, sid. 2)

"Som student i Wien mellan 1908 och 1911 brukade jag gå genom trädgårdarna i Wien, samla ihop barnen och forma grupper för spontana spel. Det var som en barngrupp i kosmisk skala, en kreativ revolution bland barn. Det var inte en filantropisk verksamhet av vuxna för barn utan en verksamhet av barn för dem själva. Barnen tog ställning - mot vuxna, sociala stereotyper och robotar - för spontanitet och kreativitet. Jag tillät dem att spela Gud om de ville det. Om de missade, började jag behandla dem precis som jag blev behandlad när jag bröt armen. Jag började behandla barnens problem genom att låta dem agera oförberett och improvisatoriskt, en sorts psykoterapi för fallna gudar." (Moreno, 1985, sid.3)

"Psykodrama föddes den första april 1921 mellan kl. 19.00 och 22.00.

Platsen var "Komödien Haus", en teater i Wien. Jag hade inga skådespelare och inget manus. Jag stod den kvällen, helt oförberedd, framför en publik på fler än tusen människor. När ridån gick upp, var scenen ren förutom en fåtölj i röd plysch, förgylld fram och med hög rygg - som en kunglig tron. På sätet låg en förgylld krona. Publiken bestod av, förutom problemsökare och nyfikna, representanter för europeiska och främmande staters religiösa, politiska och kulturella organisationer. När jag ser tillbaka häpnas jag av min egen djärvhet. Det var ett försök att

behandla och rena publiken från en åkomma de alla delade. Efterkrigstidens Wien hade ingen stabil regering, ingen ledare. Hela världen sökte rastlöst efter en ny ledarsjäl. Men psykodramatiskt sett hade jag en stab och ett spel - publiken. Spelet var den handling de själva var inkastade i genom de historiska händelserna och där var och en spelade en verklig del. Om jag kunde vända åskådarna till aktörer i sitt eget kollektiva drama skulle sessionen kunna börja. Det naturliga temat var sökandet efter en ny ordning och var och en inbjöds av mig att sitta på tronen och oförberett handla som en kung. Publiken var den lika oförberedda juryn. Men det måste ha varit ett väldigt svårt test. Ingen klarade det. När showen var slut hade ingen funnits värdig att vara kung och världen förblev ledarlös. Wiens press, nästa morgon, var högst störd av tilldragelsen. Jag förlorade många vänner men noterade lugnt, "Ingen blir profet i sitt eget hemland" och fortsatte att ge sessioner i Europa och USA." (Moreno, 1985, sid. 1-2)

*"Jag mötte Dr Freud endast vid ett tillfälle. Det var 1912 när jag deltog i ett av hans seminarier. Dr Freud hade just avslutat sin analys av en telepatisk dröm. När studenterna gick ut, frågade han mig vad jag gjorde.
- Dr Freud, jag börjar där ni slutar. Ni möter människor i den konstgjorda miljön på ert kontor. Jag möter dem på gatorna och i deras hem i deras naturliga omgivningar. Jag försöker ge dem modet att drömma igen. Jag lär människor hur man spelar Gud.
Dr Freud Såg förbryllat på mig." (Moreno, 1985, sid. 5-6)*

Zerka Moreno, Morenos hustru och arbetskamrat och fortfarande verksam år 2001, vid en ålder av 85, kommenterar Morenos upptäckter.

*"När han observerade barnens beteende kom han fram till att människan har en hunger att agera -fysisk aktion likväl som sinnets aktion.
Barn relaterar till andra från födelseögonblicket och tar in all sorts lärande. Barnet frågar sig självt,
- Är detta universum vänligt?
Beklagligt nog är det inte det för alltför många. Icke desto mindre, om det lite grann får bestämma själv så kommer ett positivt "ja" från barnet, ett "ja" till livet. Denna kapacitet att engagera sig med nöje i världen hänvisade Moreno till spontaniteten och kreativiteten. Han såg som mänsklighetens centrala problem: hur ska man kunna fortsätta se livet med allt vad det medför med tillgång, inte enbart att anpassa sig utan att överbrygga de barriärer och hinder som presenteras. Han noterade att den sortens frihet -tillgången till spontanitet och kreativitet - minskar i många av oss och att den behöver en speciell omgivning för att blomstra.
Han noterade barnens passion att hoppa upp och förkroppsliga de karaktärer man talade om och han bestämde sig för att människan är en improviserande aktör på livets scen. " (Moreno, Blomkvist, Rützel, 2000, sid. xv-xvi)*

"Den som skapar överlever"

"Drama öppnade en sida i mig som jag inte sett mig ha, den kreativa sidan, spontanitetsträningen. Den hade jag inte sett mig ha. Den har väl alla, men jag hade inte sett den i mig själv. ... Något jag har kommit underfund med, något kul. Det är hur kul det är att spela. Det är en sida jag absolut inte visste att jag hade." (Hanna, ur intervju 11 april 2001)

Psykodramats hela idé bygger på leken och den sortens improvisatoriska, i stunden påhittade, utforskande "vi leker att vi..."-lekar som de flesta barn någon gång levtt sig in i. Moreno kallade det som driver fantasin framåt och längtan att få handlingen färdig, för *act-hunger*. Han menar den hunger vi alla har, som letar efter tillfällen att uttrycka sig.

Skapande eller kreativitet definieras i det här sammanhanget som förmågan att agera spontant, fritt men passande i situationen och med omdöme. Spontaniteten är gnista som sätter igång skapandet som i sin tur innefattar en känsla av förändring, man gör något på ett nytt sätt. Man gör det inte bara rutinmässigt och utan tanke utan med engagemang och glädje.

I dagens samhälle med snabba förändringar och nya sammanhang är kreativiteten en alltmer värderad egenskap.

Det går lätt att förlita sig på gammal kunskap och följa reglerna när allt går i sina gamla spår och allt är som det alltid har varit. För att bevara historisk kunskap och för att snabbt veta hur man ska handla i hotande situationer måste man ha regler.

Men när situationen är ny, när man möter det man inte mött förut, är den kreativa förmågan ovärderlig just därför att den hjälper en att komma med nya oförutsedda lösningar.

I all teater spelar viljeinriktningen en viktig roll. Skådespelaren har alltid en vilja, agerar inte i tomme. I sociodrama och psykodrama arbetar vi med aktiva val, värderingsövningar och olika dilemmasituationer, med attityden "jag skriver själv min levnadsberättelse ihop med andra." Ungdomar har ibland attityden "vem bryr sig". Men börjar man lyssna på dem och arbeta med att de själva kan styra hur de uppfattas av andra på olika sätt visar det sig att alla har något att uttrycka och de kan se sig själva som ansvariga för sina handlingar och inte bara som "offer" för alla andras vilja, en slags myt som en del gärna tar till.

Att se, att hur jag handlar i olika situationer beror på mitt eget val är avgörande för självuppfattningen. Att vara passiv är också ett val att respektera. Att bli medveten om sina val är förutsättning för att kunna förändra dem.

Att agera efter gamla beteenden utan att reflektera gör oss kanske "välanpassade" men också farligt lätta att manipulera. Hannah Arendt skrev en bok "Eichmann i Jerusalem" om hur Eichmann egentligen inte var mot judar, han var en väldigt "normal" människa, han bara lydde order när han skötte transporter till förintelselägren. Hon skapade begreppet "ondskans banalitet" och visade att det hemska med Eichmann var att han bara uttryckte sig i schabloner, hade ingen egen vilja, men var en vänlig och korrekt man. Det han saknade var just föreställnings-förmågan, fantasin och Hannah Arendt beskriver just förmågan att självständigt se lösningar på nya, ofattbara problem, som rasism och terrorhot, som möjligheten för mänsklighetens framtid.

Psykodrama bygger inte på att det finns färdiga svar och lösningar enligt gamla modeller. Man spelar inte för att lära gruppdeltagarna agera på ett visst förutbestämt sätt. Det skulle innebära att

från början sätta gränser för rätt och fel, rumsrent och förbjudet. Så kan man inte avgränsa fantasi och skaparkraft. I skapande verksamhet är alla fantasier tillåtna. Det går inte att skärma av vissa. Vi vet att alla har destruktiva tankar emellanåt. Faran om man klipper bort dessa är att människor snart anpassar sig efter vad som verkar tillåtet och allt ser då lugnt och tryggt på ytan, men ingen reell skapande verksamhet pågår. Var och en fortsätter att ha samma syn på världen som de alltid haft.

Om vi vågar tillåta oss att se att alla människor både har en destruktiv men också en skapande möjlighet inom sig ger vi oss åtminstone en chans att hitta sätt att möta och relatera till det vi ser som negativt, vilket inte betyder att vi tillåter den destruktiva handlingen.

I varje tanke eller handling ligger en möjlighet till något nytt, till att skapa eller att förstöra. Utan den möjligheten blir vi robotar. Vi slipper oförutsedda förändringar men vi missar samtidigt fantasin, överraskningarna och möjligheten att göra val. I det specifikt mänskliga ligger att kunna göra val.

I den skapande förmågans natur ligger att den inte är förutsägbar eller möjlig att kontrollera. Den kan hela tiden vändas till sin destruktiva sida. Det är priset vi får betala för den hett åtråvärda skaparkraften.

För vi måste använda den. Om vi tar bort den sidan i oss blir vi lätt apatiska, kanske sjuka.

Psykodrama ger oss därför redskap att gestalta våra tankar och känslor i aktion på olika sätt.

Psykodrama "Mötets Teater"

I ett klassiskt psykodrama spelar huvudpersonen upp sina personliga frågeställningar som på en teater. Spelet är spontant och spelas upp på scenen utan förberedelser eller manus. Där finns regissören som med hjälp av psykodramats olika tekniker iscensätter huvudpersonens berättelse. Gruppens deltagare är del av spelet och kan få agera hjälpojag i huvudpersonens berättelse.

"Alla som har deltagit i ett psykodrama är både fascinerade och förvånade över effekten av det spontana spelet. Den här teaterformen börjar med en tom scen, utan manus, utan professionella aktörer och utan repetitioner.

Där finns endast huvudpersonen med sin berättelse, som med hjälp av de speciella psykodramateknikerna växer fram till ett helt skådespel, en tragedi, satir eller komedi.

Psykodramat har en stark psykologisk effekt på huvudpersonen, hjälpojagen och den medverkande gruppen. Där finns ingen publik. Alla närvarande är del i spelet. Allt tar sin plats i allas fulla åsyn, i stunden, och kan aldrig upprepas. Psykodrama är inte bara en uttryckens teater utan också en teater för återhållsamhet. Psykodrama kan bäst definieras som Teatern för Mötet, den är möte och konfrontation." (Moreno, Blomkvist, Rützel, 2000, sid.1)

I ett psykodrama är det huvudpersonen som är poeten, den som berättar sin unika historia, och där inte ens han eller hon vet hur berättelsen kommer att följa eftersom varje handling leder till en ny oförutsedd möjlighet där det är regissörens uppgift att stanna till vid punkterna av spänning eller ambivalens och låta huvudpersonen spela, och därmed erfara med känsla och tanke, just sina personliga dilemman ur olika perspektiv.

Sociodrama "dramatisera för att avdramatisera"

I sociodramat är gruppens perspektiv i centrum. Spelen handlar om olika teman och rollfigurer, "typer" i samhället, inte om en speciell person. Sociodramat arbetar med frågeställningar kring generella grupper. Det kan handla om könsroller, om främlingsfientlighet eller ta upp olika fördomar som engagerar och berör hela gruppen. Spelar gruppen om "föräldrar" är det just myterna och de generaliserande beteenden som föräldrar kan uppvisa det handlar om, inte den speciella föräldern, människan av kött och blod. Här gäller, liksom i psykodramat, att spelen speglar gruppens bilder i stunden av det fenomen som granskas. Överdrifter är tillåtna. Därför finns inte heller plats för moraliseringar. Under spelets gång speglas olika perspektiv och rollbyten mellan grupperna förekommer. Så skapas överbyggningar och förståelse. Bilderna av verkligheten ändras ofta genom att ha spelats. Det sker en glidning från karikatyren till den genuina handlingen.

"Herregud, man spelar ju roller hela livet!"

Alla delar i psykodrama handlar om öka spontaniteten. Improvisationstekniken gör att vi kastas in i olika världar, situationer och möter olika rollfigurer, som det gäller att responera på med så stor frihet som möjligt. Man talar om "*The Quality of the Moment*" eftersom det är en kvalitet som inte är fast utan alltid måste återvinnas.

På scenen råder en speciell verklighet som med psykodramatisk språk benämns *Surplus Reality*. Det finns en avsikt med att förflytta sig till fantasins värld där spontaniteten får fritt spelrum. Där kan tider och platser blandas. Levande och döda kan mötas. Inre figurer kan konfronteras med varandra och fantasier kan blandas med stundens utvidgade verklighet. En förvirring och obalans kan skapa plats för nya sätt att se även på vardagsverkligheten.

Social förmåga har att göra med förmågan att sätta sig in i hur en annan person tänker och hur den andre ser på mig. Inom psykodrama används begreppet *tele* för att beskriva hur människor ömsesidigt kan förstå varandra. Det går inte att planera för utan måste ske i mötet i stunden, "*the Encounter*."

Att spela roller och byta roller, vare sig det är typer som i sociodramat eller verkliga personer är en huvudteknik. Genom det breddas den egna rollrepertoaren och därmed förmågan att möta andra människor adekvat och medkännande och inte stereotyp.

Vi tar olika roller och byter roll under spelets gång med olika viktiga personer eller figurer i spelet. För att klara det så att dialogen flyter, väljs hjälpjag in som spelar både huvudpersonen och de andra personerna. Rollbytet ger oss möjlighet att sätta oss in i andra människors värld. Det ger oss nya perspektiv och vi ser att det egna sättet att tänka inte alltid är det enda rätta.

Aktionssociometri handlar om hur vi väljer varandra på olika kriterier. Det kan öka självkännedomen och medvetenheten om vilka val vi gör. Vi arbetar med valsituationer och olika dilemman för att se hur vi själva aktivt tar ställning och ansvar i våra liv så att vi undviker myten om att "saker bara blir och jag fattar inget".

Det handlar om att själv hitta sin plats i en grupp och undersöka hur vi relaterar i den, att öka flexibiliteten i gruppen. Alla valsituationer görs och gäller "här och nu" på ett visst kriterium. Det kan vara provocerande att bli vald eller inte vald. Valen gäller inte hela personen utan på just ett kriterium och man gör flera kriterier för att få in rörelsen i gruppen. Följande redskap används ofta:

Spektrogram: när man står på en skala efter olika kriterier. Ledaren visar ytterligheterna samt mittenläget och låter några i gruppen motivera sin plats. *Lokogram*: man står i definierade grupper.

Alla övningar både de som breddar rollrepertoaren, aktionssociometrin och spontanitetsövningarna arbetar för att vi ska handla fantasifullt och fritt men med omdöme och ansvar - som den reflekterande kreativa människa vi är när vi är i vårt bästa jag.

Att förbereda för överraskningar

En sociodramasession börjar alltid med att gruppdeltagarna sitter tillsammans i cirkel. För att få igång gruppen och aktionen börjar man med någon form av uppvärmning. Alla måste få se och höra varandra.

Uppvärmningen kan bestå av presentationer, samtal, lekar, olika improvisations-övningar eller vad som passar gruppen, för att komma i samklang och välja tema så att det blir möjligt att komma vidare.

Ibland kan man spela olika överraskningsspel mellan två eller tre personer där oftast alla deltar i en kedja, en efter en.

Ofta övergår man efter en stund till att arbeta med dagens tema i olika grupper som kort förbereder gruppuppspel. Uppspelen kan visa olika versioner av temat. De kan spegla en persons upplevelse eller fantasi. De kan spelas upp som hela gruppens produktion eller med personen som berättade i en annan grupp för att få fram en överraskningseffekt. Uppspelen ska innehålla någon form av spänningsmoment eller attityd i förhållande till ämnet. Rollbyten förekommer mellan grupper eller mellan personer.

Som avslutning samlas man i cirkeln för att diskutera och reflektera över spelen. Det kan vara korta samtal eller långa diskussioner.

I ett klassiskt psykodrama med en huvudperson övergår sessionen efter uppvärmningsfasen där huvudpersonen väljs, till att ledaren regisserar huvudpersonen i ett spel där olika hjälpjag kommer in och spelar olika viktiga personer i spelet. Regissörens uppgift är att få igång den dramatiska produktionen och samtidigt följa huvudpersonen men också att bygga in spänningar i

spelet genom rollbyten så att huvudpersonen får se situationen ur olika synvinklar eller spegeltekniken där huvudpersonen får möjlighet att på avstånd se vad han producerat för att få nya perspektiv.

Efter ett psykodrama samlas gruppen för att låta gruppen dela med sig av sina egna erfarenheter utifrån det spel som visats.

I övningarna är det i själva överraskningsmomentet, när en person blir fångad i sin rollfigur och agerar på ett sätt, oväntat även för henne själv, som nya sätt att se på sig själv och andra kan skapas, speciellt när gruppen är engagerad och har roligt.

Bilderna på scenen, när vi agerar och överraskar oss själva, sätter sig som starka minnen.

Spelet i sig ger ofta mening åt det som från början verkade förvirrat och obegripligt. Eventuella analyser av problem blir mindre viktiga när vi på det här sättet påminns om vår förmåga.

"Jag tror inte att jag har ändrat mig men jag har blivit bättre på att uttrycka det jag är."

Att leda grupper i sociodrama och psykodrama är att arbeta med alla möjligheter i luften, samtidigt, hela tiden.

Jag, som ledare, måste både vara den som får igång gruppen i aktion och samtidigt vara den som aktivt styr gruppen i produktionen så att kreativiteten upplevs.

Jag måste både ha redskapen och möjligheterna klara för mig och, alltså vara välplanerad, samtidigt som jag måste vara den mest spontana personen i rummet för att kunna följa gruppen men ändå ha kvar ledaransvaret.

I början av träffen behövs en uppvärmningsfas med lite lugn för att hitta "timingen" och samstämmigheten i gruppen och för att värma upp mig själv som ledare. Annars lägger man lätt över sin egen stämning på gruppen. "Vad trötta dom verkar idag, vi tar det lite lugnt."

Jag måste kunna växla mellan olika roller. Som producent ska jag kunna skapa dramatisk konst, som ger stimulerande upplevelser för känsla och intellekt, genom att vara spännande och samtidigt estetiskt tilltalande. Samtidigt gäller det att vara öppen för gruppens önskningsar, att kunna lyssna, att inte ha förutfattade meningar utan kunna erkänna misstag och rätta till dem. För att detta ska vara möjligt måste jag också kunna bygga upp en atmosfär som gruppleddare, där deltagarna vill samarbeta.

Jag måste kunna hålla fast en planering men också bryta den. Ledarens uppgift är så komplicerad som den verkar i beskrivningen men jag kan som ledare försöka släppa prestigen och förutsätta att gruppen gör vad den behöver men framhärda med envist lugn ibland för att visa andra möjligheter. Jag kan be gruppen att ge övningen en chans eller erkänna mitt eventuella misstag. Jag kan vädja, överraska, eller byta övning. Jag kan fråga gruppen, reflektera och kommentera

eller imitera och fråga om det stämmer. Jag kan skratta, ta det med humor för att avdramatisera eller bli arg, dock med distans, annars har jag verkligen tappat kontrollen över ledarskapet. Jag får heller inte bli föraktfull eller ironisk.

Det kan vara bra att själv försöka byta roll med gruppen åtminstone i tanken.

Vi behöver inte vara perfekta som ledare, alla avskyr den som alltid har en fasad av perfektionen men förlåter gärna ett misstag.

Jag kan inte planera för vissa resultat eller planera hur det ska bli i framtiden. Mötet i stunden är verkligen det enda som gäller. Och som jag kan veta något om.

Ungdomarna har nyckeln till svar på sina egna frågor. Jag får leta mening även i ett destruktivt eller till synes obegripligt beteende. Det jag som ledare gör är att hjälpa dem ställa de rätta frågorna och lyssna noga när de svarar, utan rädsla eller fördomar. Och det ankommer på mig att kunna skapa relationer med ömsesidighet så att den tilliten kan byggas upp.

Det viktigaste av allt är att jag som ledare faktiskt vill vara där med gruppen och leda den. Om jag arbetar med engagemang, tillit till metoden och ser till att ha roligt själv är mycket vunnet.

En elev uttryckte essensen i ledarskapet såhär:

"Vi sitter i rummet där han brukar arbeta och det är tänkt att han ska skriva på sin fackuppsats.

- Är det inte roligt att vara lärare? säger han plötsligt.

- Jo, visst, svarar jag trevande och vet inte vart han vill komma.

- Det måste vara roligt att jobba med att få fram alla elevers olika talanger och se hur dom utvecklas."

Psykodrama

Livet blir inte enklare med psykodrama.

Jag deltar i psykodrama för att jag lockas att söka svar på mina

frågor om livet och för min längtan efter mening och lust.

Psykodrama betyder *själen i handling*.

På psykodramascenen spelar jag upp bilderna från mina minnen och drömmar som ett improviserat teaterstycke.

Jag iscensätter mina inre rösters dialoger.

Jag gestaltar känslorna i mina konflikter.

Gruppen är mina medspelare och min stödjande publik. Regissören är min konstnärlige ledare.

I spelet möter jag mina inre gestalter och mina verkliga vänner och ovänner i livet.

Genom att byta roll med dem upptäcker jag att det finns flera sätt att se på verkligheten.

Jag ser hur jag själv aktivt formar mina relationer och hur jag deltar i konflikter.

Jag inser att jag har många möjligheter att handla och jag kan avstå från att ensidigt upprepa ett beteende som inte alls leder mig dit jag vill.

Jag kan ta ansvar för mig själv och stå för mina val i livet.

I psykodrama kan jag pröva mina nya förhållningssätt.

På scenen gäller min alldeles egna verklighet som jag formar i stunden.

Jag använder tid, personer och miljöer som jag behöver för att utforska min verklighet.

Jag analyserar den inte.

Jag finner inte lösningen på mina livsproblem i första hand och jag flyr heller inte ifrån dem.

Jag lär mig relatera till dem.

Jag agerar dem och får plötsligt fatt i min spontanitet, nyckeln till min kreativa förmåga.

Jag känner glädjen i själva skaparakten, passionen som ger mening.

Det är inte enkelt att ta ansvar för sina livsval eller tvingas se saker ur olika perspektiv. Det är heller inte lätt att kämpa för kreativiteten och lusten som i varje ögonblick riskerar att vändas i sin motsats.

Men vem väljer den ensidiga tristessen framför möjligheten att finna glimtar av sin själ i lekfullt skapande?

Litteratur

Blatner, Adam, Blatner, A., 1988, *Foundations of Psychodrama History, Theory, & Practice*, SpringerPublishing Company, New York

Moreno, J.L. 1985, *Psychodrama first volume*, Beacon House

Moreno, Blomkvist, Rützel, 2000, *Psychodrama, Surplus Reality and the Art of Healing*, Routledge, London

Om kreativitet och flow, 1995, England